

บทที่ 4

การดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มทหาร" (พ.ศ. 2490 - 2500)

สภาพการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจในระหว่าง พ.ศ. 2487-2490

สภาพการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจในระหว่าง พ.ศ. 2487-2490 นี้ มีความสำคัญต่อการขึ้นมามีบทบาทของ "กลุ่มทหาร" ในล่องเจ็อนโย คือ ประการแรกบ่งบอกถึงการหมดอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ล้มัยแรก (พ.ศ. 2481-2487) ส่วนประการที่สองนี้แสดงให้เห็นว่าสภาพการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจนี้เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ "กลุ่มทหาร" ขอยุทธศาสตร์ขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจในเวลาต่อมา การที่ทหารจะเข้าไปมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจได้ต้องอิงอำนาจทางการเมืองของรัฐนี้คือเจ็อนโยเบื้องต้น เพราะฉะนั้นสภาพการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจในระหว่าง พ.ศ. 2487-2490 ได้เอื้อให้ "กลุ่มทหาร" ขอยุทธศาสตร์ได้เข้ามามีอำนาจทางการเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจในเวลาต่อมา

1. สภาพการณ์ทางการเมือง

รัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ล้มลุ้ดลงเมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม นำคณะรัฐมนตรีลาออกในวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 เนื่องจากรัฐบาลได้แพ้คดีของสภาผู้แทนราษฎรถึง 2 ครั้งในการเสนอพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ และพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุรีมณฑล* เมื่อรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ลาออกก็ได้มีการตั้งรัฐบาลใหม่โดยเป็นรัฐบาลพลเรือนและการบริหารงานของรัฐบาลพลเรือนบางประการก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่ทหารเป็นอย่างมาก จนในที่สุดเกิดการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 โดย "กลุ่มรัฐประหาร 2490" นี้จะเป็นจุดเริ่มต้นของการที่ทหารจะ

* โดยพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ รัฐบาลแพ้วด้วยคะแนน 36 ต่อ 48 เสียงจากองค์ประชุม 97 คน ส่วนพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุรีมณฑล รัฐบาลแพ้วด้วยคะแนน 41 ต่อ 43 เสียง.

เข้ามา มีบทบาททางการเมือง และ เศรษฐกิจอีกครั้งหนึ่ง เป็นการปูทางให้กลุ่มจอมพลผดุง ชูณหะวัณ
เข้ามา มีอำนาจในภายหลัง

ก. การปลดและโยกย้ายนายทหาร

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2487 รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ได้ปลดจอมพล ป.พิบูลสงคราม
ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งทำให้

"...แม่ทัพนายกองทมิได้...บางคนร้องไห้ด้วยความเสียดายน้ำใจอย่างที่สุด และ
ขออนุญาตเคลื่อนกำลัง เข้าทำลายล้างการเหยียบย่ำที่ถูกเกียรติยศของทหารให้เด็ดขาด
ไป...นายทหารหลายกองไม่พอใจนายควง ได้แสดงอำนาจเหยียบย่ำทำนอมพล
ราวกับเป็นศัตรูร้ายของบ้านเมือง..."¹

แต่ต่อมาไม่เพียงแต่รัฐบาลพลเรือนจะปลดจอมพลป. เท่านั้น แต่ยังได้โยกย้ายและปลด
นายทัพนายกองฝ่ายจอมพล ป. จากประจำการเป็นจำนวนมากอีกด้วย เริ่มต้นจากการย้าย
พล.ต.ปลด ปลัดประภังค์ พิบูลภานุวัธน์ ออกจากตำแหน่งสารวัตรใหญ่ทหาร แล้วตั้ง พล.ร.ต.
สังวร ลุ่วรรณะชีพ เข้ารับตำแหน่งแทน ตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2487 ต่อมาในวันที่ 1
กันยายน ก็ได้ย้ายนายทหารคนสำคัญอีกหลายนาย เช่น พล.ท.อิน ทิพานนท์ พล.ท.มังกร
พรหมโยธี พล.ท.ลี้สวัสดิ์ ลี้สวัสดิ์ธรรงค์ พล.อ.ต.มณี มหาสัมพันธะ เวชยันต์รังสรรค์ พล.ท.
พุก มหาติลก พล.ท.ผิน ชูณหะวัณ พล.ต.ไชย ประทีปเล่น พล.ต.เสียม ขจรเนติบุตร
พล.ต.ประกิจ ชิตตะสังคะ น.อ.ประยูร ยุทธศาสตร์โกศล และ พล.ท.จอน โชติติลก เป็นต้น
ให้เข้าประจำกรมเสนาธิการทหาร ซึ่งต่อมานายทหารเหล่านี้ทั้งหมดก็ถูกออกจากประจำการ
ภายในพ.ศ. 2487-2488 ต่อมาวันที่ 1 พฤศจิกายน ก็ได้ให้ พล.ท.เดชา บุญยคุปต์ แม่ทัพ
พายัพออกจากประจำการ วันที่ 3 พฤศจิกายน ให้ พล.ต.ประยูร ภมรมนตรี ออกจากประจำการ
ต่อมาในพ.ศ. 2488 ก็ได้ส่งย้าย พล.ต.ปลด ปลัดประภังค์ ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 1
และ พล.ต.พ็อน หาญสงคราม ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 3 เข้าประจำกรมเสนาธิการ
จากนั้นในวันที่ 18 เมษายนก็ย้ายพล.ต.ชมะบุรณ์ ไพรระย่อเดช ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 2

¹ ลังข์ พิโรจน์ชัย, ความนึกในทรงยัง (พระนคร : คลังวิทยา, 2499), หน้า
490-491.

และ พล.ต. ขัยยันต์ เกรียงเดชพิชัย ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 4 เข้าประจำกรมเสนาธิการ ซึ่งเท่ากับว่ารัฐบาลพลเรือนได้เปลี่ยนผู้บัญชาการมณฑลทหารบกทั้งหมด โดยเฉพาะมณฑลทหารบกที่ 1 ในพระนครนั้นได้มอบให้ พล.ต. วีร วัฒน วีร วัฒนโยธิน เข้ารับตำแหน่ง รัฐบาลพลเรือนจึงมีเสถียรภาพมากขึ้น และเมื่อกองทัพถูกลดบทบาทจึงมิได้มีฐานะสำคัญในการบริหารประเทศอีก นับเป็นการสูญเสียบทบาทนี้เป็นครั้งแรก หลังจากที่ได้เป็นหลักสำคัญมาตั้งแต่การรัฐประหาร เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476²

ข. การปลดประจำการทหารและยุบหน่วยงานทางทหาร

สาเหตุหลายประการที่ทำให้ความรู้สึกไม่พอใจต่อรัฐบาลยุคพลเรือนในหมู่ทหารบกเพิ่มทวีมากขึ้น ปัญหาประการแรกก็คือสืบเนื่องจากการปลดประจำการทหาร ดังที่คำชี้แจงทหารเรื่อง เลิกการระดมพลอธิบายว่า

"...เมื่อประเทศมีแควแห่งภัยใกล้ตัวเข้ามา การทหารก็จะแบ่งตัวขึ้นเพื่อป้องกันหรือบรรเทาภัยนั้น ๆ เมื่อกภัยน้อยลงหรือหมดภัยแล้ว ก็ย่อมต้องลดกำลังลงตามล่ว้น ฉะนั้นทุก ๆ ประเทศไม่ว่าจะเป็นฝ่ายชนะหรือฝ่ายแพ้ก็ต้องปฏิบัติอย่างเดียวกัน..."

และคำชี้แจงฉบับนี้ยังชี้ให้เห็นว่า ความยากลำบากทางการคลังของรัฐบาลก็เป็นสาเหตุของการปลดประจำการทหารเช่นกันเพราะ "ในระยะ 9 ปีนี้ รัฐบาลได้ใช้จ่ายเงินในการทหารถึง 2 ใน 3 แห่งเงินรายได้ของประเทศทั้งหมด" แต่ด้วยภาวะผิดเคืองของเศรษฐกิจปลายสงครามก็ "ย่อมเป็นปกติวิสัยที่ทางทหารจะหวังรับเงินจากประเทศเป็นจำนวนมากเหมือนแต่กาลก่อน ย่อมไม่ได้" และ "ในการปรับปรุงนี้ย่อมลำดับต้องระบายนทหารออกไปจากกองประจำการบ้างตามความจำเป็นแห่งกำลังเงินงบประมาณ"³

ดังนั้น ในระยะตั้งแต่สงครามยุติจนถึง พ.ศ. 2490 จึงมีการปลดประจำการทหารบกตามตัวเลขที่บันทึกไว้ในตารางที่ 21 คือ

² สุราษฎร์ อัมประเสริฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพล แปลก พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 52-53.

³ "คำชี้แจงทหาร เรื่องการเลิกการระดมพล 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2488 ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลเอกจिर วิชิตสงคราม, หน้า 251-253, อ้างถึงใน สุราษฎร์ อัมประเสริฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมือง...", หน้า 54.

ตารางที่ 21

แสดงถึงจำนวนการปลดประจำการทหารบก พ.ศ. 2490

รายการ	จำนวนรวมทั้ง กระทรวงฯ	จำนวนที่ถูก ปลด	คิดเป็นลั่วน ในร้อย
นายพล	81	11	13.5
นายพัน	1,035	303	29.3
นายร้อย	3,845	1,455	37.8
จ่านายสิบ	2,577	730	28.7
นายสิบ	24,544	3,905	15.9

ที่มา : สุธายัย ยัมประเสร์รัฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมือง...", หน้า 54.

นอกเหนือจากการปลดประจำการแล้ว ยังได้มีการยุบเลิกหน่วยงานกรมกองทหารต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากการยุบกองบัญชาการปฏิบัติการสนาม โดยเฉพาะในระยะ 8 เดือนหลังสงครามยุติ มีการยุบหน่วยงานดังนี้ (โปรดดูตารางที่ 22)

ตารางที่ 22

แสดงหน่วยงานทหารที่ถูกยุบใน พ.ศ. 2488-2489

วันที่	หน่วยงานที่ถูกยุบ
30 ตุลาคม พ.ศ.: 2488	- ยุบหน่วยทหาร 5 กองพัน เป็นกองพันทหารปืนใหญ่ 2 กองพัน และกองพันปืนกล 2 กองพัน
31 ธันวาคม พ.ศ. 2488	- ปรับปรุงการจัดการกองทัพบกตามแผนการของฝ่ายทหาร เสนารธิการ - ยุบเลิกละเลินทหารบกที่ 6 (นครศรีธรรมราช) - ยุบแผนกประวัติคำสัตรี กรมเสนารธิการทหารบก
2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2489	- สั่งยุบกองบัญชาการกองพลที่ 4 และยุบเลิกรวมทหารราบ 2 กรม กองพันทหารราบอีก 4 กองพัน
8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2489	- ยุบกองบัญชาการกองพลที่ 1
25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2489	- ยุบกองพลที่ 7 และกองพลที่ 31 - ยุบกองทหารราบ 2 กรม และกองพันทหารราบอีก 4 กองพัน
1 มีนาคม พ.ศ. 2489	- ยุบกองบัญชาการกองทัพอากาศที่ 2 (สระบุรี)
19 มีนาคม พ.ศ. 2489	- ยุบกองบัญชาการกองทัพอากาศ และกองพันทหารม้า 1 กองพัน ทหารปืนใหญ่ 1 กองพัน
31 มีนาคม พ.ศ. 2489	- ยุบกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 6 (โคกกระเทียม)

ที่มา : ถวิล อยู่เย็น, 2531 : 90-94, อ้างถึงใน สุราษฎร์, "การเคลื่อนไหว
ทางการเมือง...", หน้า 55.

อนึ่ง การปลดประจำการทหารและยุบหน่วยงานดังกล่าว ยังดำเนินไปภายใต้แรงกดดันจากมหาอำนาจฝ่ายสัมพันธมิตรที่รังเกียจลัทธิทหารนิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และยังหวาดระแวงกองทัพไทยที่เคยสนับสนุนเผด็จการและร่วมมือกับญี่ปุ่นมาก่อน ดังที่เซอร์-โจเซฟ ครอสบีได้เล่านอไว้เมื่อ พ.ศ. 2486 ว่า

"...อังกฤษกับสหรัฐอเมริกาเข้ามาจัดการลดอำนาจทางทหาร และเสริมสร้างกระบวนการประชาธิปไตยในประเทศไทย หากไม่แล้วทหารจะเป็นอุปสรรคขัดขวางการปกครองโดยรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตย..."⁴

ดังนั้น ใน "ความตกลงสัมบูรณ์แบบ" ที่อังกฤษเสนอต่อรัฐบาลไทย 21 ข้อ จึงมีข้อที่ว่า

"...ข้อ 1 ให้ยุบองค์การทหาร องค์การกึ่งทหาร องค์การการเมืองซึ่งกระทำการโฆษณา เป็นปฏิปักษ์ต่อสหประชาชาติ

ข้อ 13 จะดำเนินการปกครองทางพลเรือนต่อไปโดยปฏิบัติตามความประสงค์ของเจ้าหน้าที่ทหารฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่สามารถจะปฏิบัติกิจการของเขาได้

ข้อ 16 ยอมให้จัดตั้งคณะผู้แทนทางทหาร ซึ่งแต่งตั้งโดยเจ้าหน้าที่ทางทหารเพื่อเป็นที่ปรึกษาในการจัดกำลัง การฝึกและการจัด เครื่องมือ เครื่องใช้กำลังของกองทัพไทย..."⁵

ค. การถอนทหารออกจากแคว้นเชียงตุง

เนื่องจากว่าในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพพม่าของไทยได้เคลื่อนกำลังเข้ายึดแคว้นเชียงตุงที่เรียกว่า "ลัทธิไทยเดิม" เอาไว้ จากการที่อังกฤษเป็นผู้ชนะในสงครามโลกครั้งที่ 2 ดินแดนนี้เป็นอาณานิคมของอังกฤษมาแต่เดิม ทำให้ไทยต้องรับถอนทหารจากดินแดนนี้ก่อนกองทัพอื่น ๆ แต่ปรากฏว่าการถอนทหารมีปัญหาในทางปฏิบัติอย่างมาก ดังที่ พล.อ.สิริวิชัยสงครามรัฐมนตรีว่าการกลาโหม เมื่อพ.ศ. 2488 อธิบายว่า ปัญหาในทางปฏิบัติเกิดขึ้นจากการขนส่งลำเลียงทหารทางรถยนต์ไม่อาจทำได้ เพราะไม่มีรถยนต์และไม่มีน้ำมัน จึงต้องเตรียมการที่จะขนมาด้วยเส้นทางรถไฟ แต่ "ครึ่งถึง เวลาฝ่ายอังกฤษต้องการขนทหารญี่ปุ่นลงมา ก่อน

⁴ ลูฮิน ตันติสกุล, รัฐประหาร 2490 (กรุงเทพฯ : สยามคอมมัลคาเลชั่นแห่งประเทศไทย, 2515), หน้า 138.

⁵ ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 เล่ม 2 (ธนบุรี : สื่อการคำ, 2509), หน้า 489-492.

เราจำเป็นต้องปฏิบัติตาม"⁶ แต่กรณีนี้ก็สร้างความเสียหายแก่ภาพลักษณ์ของรัฐบาลมาก ดังที่ประทีป คล่องตรวจโรค อธิบายว่า

"...มีข้อที่ข้าพเจ้าควรจะบันทึกไว้ด้วยว่า เมื่อสงครามได้ยุติลงใหม่ ๆ นั้น รัฐบาลก็มีมุ้งต่อสถานการณ์ทางการเมือง ได้ปล่อยให้กองทัพไทยที่ส่งออกไปทำสงคราม ซึ่งทำการยึดดินแดนได้ถึงแคว้นเชียงตุง และเมืองพนเมืองยอง ด้วยการทอดทิ้ง ไม่เหลียวแลทหารต้องถูกปลดปล่อยหิวโหยหมดงานหมดหน้าที่ไม่มีเงินเดือนต้องเดินทางกลับบ้านด้วยเท้าเปล่า หรือด้วยความสามารถของตนเองสุดแต่จะทำได้อย่างไร ทำให้ทหารเหล่านี้ต้องปล้นข้าวบ้านกินมาตลอดทาง ทำให้เกิดความเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า นับว่าเป็นเคราะห์กรรมของทหารเหล่านั้นอย่างยิ่ง ที่ได้รับใช้ประเทศชาติ อดลาห้เสียสละเลือดเนื้อเสี่ยงชีวิตเข้าทำสงคราม แต่กลับถูกทอดทิ้งในปลายมืออย่างสิ้นเชิง นับว่าเป็นความล้มปรกเลวทรามที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติไทย..."⁷

กรณีถอนทหาร เชียงตุงนี้ได้กลายเป็นตัวอย่างอันหนึ่งที่มีถูกอ้างถึง เพื่อชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลพลเรือนนั้นไม่เหลียวแล เอาใจใส่ทหาร เพราะ "คนทั้งหลายเห็นว่ากองทหาร เกือบไม่มีประโยชน์ไปแล้ว"⁸ ส่วนพล.ต. ประยูร ภมรมนตรี เห็นว่า กรณีนี้เป็นส่วนหนึ่งของ "แผนทำลาย กองทัพเพื่อจัดตั้งพลพรรคขึ้นเป็นหลัง" ของปรีดี พนมยงค์ กล่าวคือ

"...หลังจากที่หัวหน้า คณะ เล่าไทยได้รวมกำลัง กันถล่มจอมพล ป.พิบูลสงครามลงไปแล้ว ก็มุ่งมาทำลายกองทัพ ปลดทหารกองทัพพายัพโดยไม่จ่ายค่าเบี้ยเลี้ยง และจัดพาหนะในการเดินทางกลับภูมิลำเนา บรรดานายทหาร นายสิบ และพลทหารต้องเดินทางกลับเหมือน ขบวนแตกทัพ ต้องขายอาวุธ ขายเสื้อผ้า และขออาหาร เป็นขอทานอยู่ในสภาพที่ทุลักทุเล นอกจากนั้นก็เหลือเหรียญยี่ลัสม์เงินอันเดียว ที่จะไปแสดง เข็ดขู่ ภัยขู่ของนักรบแก่บุตรหลาน แต่ก็ถูกสั่งยกเลิก และห้ามมิให้ประดับ..."⁹

⁶ ลูราฮัย ยัมประเลร์รัฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)", หน้า 56.

⁷ ประทีป คล่องตรวจโรค, 50 ปีของข้าพเจ้า (กรุงเทพฯ : อินเตอร์ เนชั่นแนล บิสซิเนส ดีเวลลอปเม้นต์, 2513), หน้า 268.

⁸ ลูราฮัย ยัมประเลร์รัฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)", หน้า 57.

⁹ พลโทประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า, หน้า 540-546.

ง. คดีอาชญากรรมสงคราม

กรณีการจับกุมอาชญากรรมสงครามก็เป็นอีกกรณีหนึ่งที่สร้างความไม่พอใจในหมู่ทหารบก แม้ว่าการที่รัฐบาลไทยจับกุมจอมพล ป.พิบูลสงคราม พล.ท.มังกร พรหมโยธี พล.ท.จรัญ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ พล.ต.ประยูร ภมรมนตรี และคนอื่น ๆ เพื่อดำเนินคดีอาชญากรรมสงคราม จะเป็นการกระทำเพื่อป้องกันมิให้ฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นผู้ดำเนินการก็ตาม แต่ทหารบกจำนวนหนึ่ง ก็ยังไม่พอใจ ซึ่งรากฐานส่วนหนึ่งมาจากความแตกต่างในการประเมินบทบาทของจอมพล ป.พิบูลสงคราม และกองทัพบก เพราะฝ่ายทหารบกเห็นว่า การเข้าร่วมสงครามอินโดจีน และกรณีขึ้นโปรบที่แคว้นเชียงตุงนั้นเป็น "เกียรติประวัติ" และเป็นวีรกรรมแห่งชาติ ดังที่พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ เล่าว่า

"...ที่ข้าพเจ้าภูมิใจในเกียรติยิ่งกว่าบำเหน็จก็คือ ได้ปฏิบัติหน้าที่โดยเต็มความสามารถเพื่อประเทศชาติ และสิ้นความตรากตรำเสียทั้งคืนที่เข้ายึดนคร เชียงตุงได้ อันเป็นประวัติสำคัญของกองทัพไทย ที่ได้ดำเนินการมาหลายสมัยถึง 2 ครั้งไม่เป็นผลสำเร็จ..."¹⁰

ดังนั้น ผลของการดำเนินการจึงไม่ควรที่จะต้องตกอยู่ในฐานะอาชญากรรม ในกรณีนี้ พล.อ. จีร วิจิตสงคราม กล่าวว่ "เมื่อพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. 2488" ประกาศ บังคับใช้ ฆินายทหารชั้นผู้ใหญ่หลายคนถูกเรียกไปสอบสวนนำความกระเทือนมาสู่จิตใจนายทหารในกองทัพเป็นอย่างมาก ผมเองก็ถูกล้อล่ด้วยผู้หนึ่ง"¹¹ สำหรับพล.ท.ประยูร ภมรมนตรี กล่าวว่ กรณีอาชญากรรมนี้ทำให้ "มีการเอาผู้บัญชาการทหารสูงสุดกับแม่ทัพนายกองและรัฐบุรุษบางคนมาขังไว้เขียงโจรป่า"¹² ส่วนพล.ท.บัญญัติ เทพหัสดินฯ ได้สะท้อนถึงความเลื่อมเกียรติภูมิของกองทัพและทัศนคติต่อกรณีอาชญากรรมสงครามว่

¹⁰ จอมพลผิน ชุณหะวัณ, "ชีวิตกับเหตุการณ์ของจอมพลผิน ชุณหะวัณ", ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพจอมพลผิน ชุณหะวัณ ณ วัดพระศรีมหาธาตุ วันจันทร์ที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2516, หน้า 82.

¹¹ สุราษฎร์ ยัมประเสริฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)", หน้า 57.

¹² พลโทประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า, หน้า 541.

"...เมื่อบ้านเมืองกลับคืนสู่สภาพปกติ สงครามยุติ แต่ประเทศไทยยังเป็นลูกผีลูกคน ฝ่ายสหประชาชาติยังถือว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่แพ้สงคราม ทหารฝ่ายสหประชาชาติ เคลื่อนกำลังเข้ามาในประเทศไทย นอกจากจะปลดอาวุธญี่ปุ่นแล้วยังเหมือนเป็นการคุม พวกเราอีกด้วย เคารวะกิจกรรมของประเทศไทยยังไม่หมด จอมพลป.พิบูลสงครามและ คนอื่น ๆ อีกหลายคนถูกจับขึ้นศาลอาชญากรรมสงคราม เสรีไทยกำลังมีอำนาจ ทหารที่ออกไปปฏิบัติหน้าที่เพื่อป้องกันประเทศกำลังถูกเหยียดหยามและปล่อยปละละเลยตามยถากรรม..."¹³

ความรู้สึกที่ว่า กองทัพถูกเหยียดหยามและด้อยค่า เมื่อเทียบกับเสรีไทยนี้เอง ได้ก่อให้เกิดความรู้สึกอันคับแค้นใจ จนในที่สุดถึงขั้นปฏิเสธและต่อต้านเสรีไทยด้วย เหตุผลที่อธิบายว่า กองทัพต่างหากที่ช่วยรักษาประเทศไทย มิใช่เสรีไทย เพราะ "กองทัพญี่ปุ่นก็ไม่กล้าทำอะไรรุนแรงถึงขั้นยึดประเทศไทยและปลดอาวุธกองทัพไทยอย่างเด็ดขาดลงไป ทั้งนี้ทั้งนั้นมิใช่กองทัพญี่ปุ่นเกรงกลัวเสรีไทย แต่อยู่ที่กองทัพ 2 ที่ตั้งขึ้นมาใหม่นี้เอง"¹⁴ แต่ปรากฏว่า "บางคนเมื่อ ลุดดี เสรีไทยในหนังสือพิมพ์แล้วยังไม่พอ ได้เหยียดหยามกองทัพกว่า ตั้งมาได้ถึง 50 ปีแล้ว ทำประโยชน์ได้ไม่เท่า เสรีไทยที่ตั้งมาเพียง 2 ปี"¹⁵ หรือ "...กรุงเทพกำลังแบ่งบานด้วย เสรีไทย ทั้งจากนอกประเทศและในประเทศศึกษาคึกคักยิ่งนัก ส่วนทหารประจำการถูกมองเหมือนตัว กิ่งก้อ ไล่เดือย มันไม่ลุ่มกับความรู้สึกภาคภูมิใจที่เราได้ตราครุฑเอาชีวิตเข้าเสี่ยงฟันฝ่ามา อย่างโชกโชนเพื่อชาติบ้านเมืองเลย"¹⁶ ดังนั้น การจัดส่วนชานามของเสรีไทยเมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2488 จึง "สร้างความสะดวกข้ามขั้นแก่มวลทหารทั่วทั้งกองทัพเป็นอย่างยิ่ง"¹⁷ ทั้งที่การส่วนชานามครั้งนี้มีขึ้น "เพื่อแสดงให้เห็นฝ่ายสหประชาชาติเห็นว่า บรรดาอาวุธยุทโธปกรณ์ ที่ส่งมาให้แก่พลพรรคของขบวนการต่อต้านมีอยู่ครบถ้วนไม่สูญหาย และเพื่อยืนยันว่า ขบวนการ ต่อต้านพร้อมออกศึกถ้าจำเป็น"¹⁸

¹³ สุราษฎร์ ยัมประเสริฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพล แปลก พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)", หน้า 58.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

¹⁷ พลโทประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า, หน้า 541.

¹⁸ กนต์ธีร์ คู่ภุมงคล, การวิเทโศบายของไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 199.

จ. การลดขนาดของกองทัพ

นโยบายพรรคพลังประชาชน* ที่ต้องการลดขนาดกองทัพให้เล็กก็ เป็นส่วนหนึ่งที่สร้าง ความหวังใจ ในหมู่ทหาร เช่น การที่ล่งวน ตูลารักษ์กล่าวว่า

"...เราควรรู้ยู่ที่ว่า เวลานี้เขารบกันด้วยอะตอมิค ประเทศเราไม่สามารรถสร้าง อะตอมิค เพราะฉะนั้นทหารมีไว้เพื่อช่วยตำรวจรักษาความสงบภายในเท่านั้น..."¹⁹

ในเรื่องนี้ฝ่ายทหาร เช่น พล.ต.ลุ่มบุญ คีรานุชิต ได้แสดงความคิดเห็นคัดค้านโดยตรง จากที่กล่าวว่า

"...การมีอาวุธใหม่ เครื่องมือใหม่ย่อมทำให้ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี เปลี่ยนแปลงไป การร่ำลือถึงอาวุธปรมาณูทำให้คิดกันไปไกลมาก คิดไปเลย — จนถึงกับเห็นว่าทหาร ไร้ประโยชน์ ควรเลิกทหารเสียก็มี ผู้ที่เป็นทหารฟังแล้วเสียใจ..."²⁰

ส่วนพล.อ.เนตร เขมะโยธิน ก็อธิบายว่า

"...การที่นายทหารถูกปลดประจำการจำนวนมาก และมีสภาพความเป็นอยู่ฝืดเคือง ยังเป็นสิ่งที่ท้อทันทันได้ แต่การมี "บุคคลบางพวก" แสดงออกด้วยวาจาทำทางเหยียดหยามกิจการทหาร และเลยเถิดถึงขนาดว่าประเทศเล็กเช่นไทย ไม่จำเป็นต้องมีกองทัพก็ได้ เพราะไม่มีประโยชน์อะไร เป็นสิ่งที่กระทบกระเทือนจิตใจทหารมากกว่า..."²¹

ด้วยความขัดแย้งและความไม่พอใจเหล่านี้เอง จึงทำให้เกิดความรู้สึกกดดันว่า กองทัพบกยุคหลังสงครามโลกนี้เป็นยุคตกต่ำ ดังที่พล.ท.กมล กาลสงคราม ล่วงว่า ความตกต่ำ

* พรรคพลังประชาชนคือ พรรคพลังประชาชนที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มพลเรือนที่ใกล้ชิดกับนายปรีดี พนมยงค์ โดยเฉพาะกลุ่มส.ส.ประเภทที่หนึ่งที่เป็นเสรีไทย เช่น ทองอินทร์ ภูริพัฒน์, เตียง - ศิริจันทร์, ถวิล อตุล เป็นต้น.

¹⁹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 3/7 กุมภาพันธ์ 2489 อ้างถึงใน ลูธายี ยัมประเสริฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมือง...", หน้า 59.

²⁰ ลูธายี ยัมประเสริฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพล แปลก พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)", หน้า 60.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

ของทหารบกมีมากมาย จนทหารไม่มีความสำคัญต่อประเทศชาติ²² ดังนั้น จึงทำให้ทหารในกองทัพบก
จำนวนหนึ่งมีจุดยืนในการต่อต้านนายปรีดี พนมยงค์ เสรีไทยและพรรคสหชีพ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จากการบริหารประเทศของรัฐบาลพลเรือนบางประการได้
ลบหลู่เกียรติของทหาร โดยพยายามที่จะลดบทบาทของทหารในด้านต่าง ๆ จึงทำให้เกิดความ
ไม่พอใจในหมู่ทหาร และในที่สุดได้เกิดการรัฐประหาร 2490 โดยคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490
นอกจากกล่าววาทกรรมทางด้านการเมืองที่กล่าวมาแล้ว การที่รัฐบาลพลเรือนไม่อาจแก้ไขปัญหา
ทางด้านเศรษฐกิจได้ก็กลายเป็นข้อบกพร่องที่ทางฝ่ายทหารนำมา เป็นข้ออ้างในการทำรัฐประหาร
วันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490

2. กล่าววาทกรรมทางด้านเศรษฐกิจ

กล่าววาทกรรมทางด้านเศรษฐกิจนี้เป็นผลสะท้อนมาจากสถานการณ์ของสงครามโลกครั้งที่สอง
ซึ่งทำให้สภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไม่มั่นคง ทั้งนี้ก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่างซึ่งผลต่อ
สภาพทางเศรษฐกิจโดยตรงและหรือมีผลกระทบอย่าง เคียง ที่สำคัญมี 2 ประการ คือ

ก. ปัญหาเงินเฟ้อ ปัญหาเงินเฟ้อเป็นปัญหาที่เกิดจากการพิมพ์ธนบัตรออกใช้
ในระหว่างสงครามมากขึ้น การใช้จ่ายของทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยและการเปลี่ยนอัตราแลกเปลี่ยน
บาทกับเงินเยน ทำให้มีธนบัตรหมุนเวียนในท้องตลาดมากเกินไป ส่งผลให้ราคาสินค้าในท้องตลาด
มีอัตราสูงขึ้นตลอดเวลา เช่น ราคาข้าวสารใน พ.ศ. 2484 ราคากระสอบละ
8-10 บาท แต่ในพ.ศ. 2490 มีราคาเพิ่มขึ้นถึงกระสอบละ 170-190 บาท ส่วนอาหารอื่น ๆ
ก็มีราคาเพิ่มขึ้นประมาณ 10-15 เท่า²³ แม้ว่ารัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ได้พยายามแก้ไขปัญหา
เงินเฟ้อด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น อนุญาตให้เปิดสถานค้าสินขึ้นชั่วคราวเพื่อให้การเงินหมุนเวียน
ประกาศเรียกเก็บธนบัตรใบละหนึ่งพันบาทคืนกระทรวงการคลัง ต่อมารัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์
ใช้วิธีการกู้เงินจากต่างประเทศเพื่อซื้อสินค้าเข้าประเทศและรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวา-
ลสวัสดิ์ ได้ขายทองคำทั้งภายในและภายนอกประเทศ²⁴ เป็นต้น แต่ภาวะเงินเฟ้อก็ยังไม่ได้ดีขึ้น

²² จรูญ กุวานนท์, ชีวิตการต่อสู้ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พระนคร : สำนักพิมพ์
สุปรางค์, 2494), หน้า 339.

²³ ลูซิน ดันดีสกูล, รัฐประหาร 2490, หน้า 34.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

ประกอบกับความตกลงสัมบูรณ์แบบที่ไทยลงนามกับประเทศอังกฤษ ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถส่งสินค้าออกที่สำคัญ เช่น ข้าว ติบุก ยาง และไม้สักออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้²⁵ จึงมีผลให้ประเทศไทยขาดแคลนเงินตราต่างประเทศสำหรับซื้อสินค้าที่ขาดแคลนภายในประเทศ ภาวะเงินเพื่อที่มีผลให้สินค้าขาดแคลนและมีราคาสูงขึ้นนี้ ทำให้ประชาชนโดยส่วนมากเดือดร้อนและรัฐบาลพลเรือนก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้สำเร็จ

ข. ปัญหาขาดแคลนข้าว ปัญหาขาดแคลนข้าวมีสาเหตุสำคัญมาจากความตกลงสัมบูรณ์แบบที่ไทยถูกบังคับให้ลงนามกับอังกฤษ ซึ่งใจความของสัญญาตอนหนึ่งระบุว่า ไทยต้องส่งข้าวให้อังกฤษ เป็นปริมาณ 1.5 ล้านตัน โดยไม่คิดมูลค่าในระยะแรก และอังกฤษจะคิดมูลค่าให้บ้างในระยะหลัง²⁶ ดังนั้นการส่งข้าวออกนอกประเทศของไทยจึงถูกควบคุมโดยฝ่ายสัมพันธมิตร แต่ปรากฏว่าระยะนั้นตลาดต่างประเทศมีความต้องการข้าวเป็นจำนวนมาก ทำให้ข้าวมีราคาสูง จึงเกิดการลักลอบส่งข้าวออกนอกประเทศซึ่งมีปริมาณครึ่งหนึ่งของข้าวที่ถูกกฎหมาย²⁷ นอกจากนี้ยังมีการกักตุนโดยพ่อค้าคนกลาง สาเหตุทั้งหมดทำให้ภายในประเทศขาดแคลนข้าวมากขึ้น วิธีการแก้ไขของรัฐบาลโดยการออกกฎหมายต่าง ๆ ก็ไม่ประสบความสำเร็จ²⁸ จึงมีผลให้ประชาชนต้องประสบกับความเดือดร้อนอยู่ตลอดเวลา

ปัญหา การขาดแคลนข้าวและเงินเพื่อตั้ง กล่าว เป็นปัญหาสำคัญมากทางด้านเศรษฐกิจของประเทศในขณะนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องข้าว เพราะนอกจากจะเป็นพืชที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนไทยแล้ว ยังเป็นพืชเศรษฐกิจส่งออกที่สำคัญ ดังจะเห็นได้จากสถิติการผลิตข้าวและการส่งออกข้าวของประเทศไทยโดยกองเศรษฐกิจการเกษตรที่มีปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ (โปรดดูตารางที่ 23)²⁹ สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง เนื่องมาจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่สองซึ่ง

²⁵ ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, หน้า 467-483.

²⁶ เรื่อง เดียวกัน, หน้า 478-480.

²⁷ สิริรัตน เรื่อง วงษ์วาร, "บทบาททางการเมืองและการปกครองของนายควง อภัยวงศ์ พ.ศ. 2475-2491". (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 262.

²⁸ รัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ออกพระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าว พ.ศ. 2489 และพระราชบัญญัติการค้าข้าว พ.ศ. 2489 เพื่อควบคุมข้าวที่ผลิตในประเทศ และตรวจตราควบคุมการขนย้ายข้าวที่ผลิตได้ตามท้องที่ต่าง ๆ

²⁹ สุชิน ตันติสกุล, รัฐประหาร 2490, หน้า 27-28.

ตารางที่ 23

สถิติการผลิตข้าวและการส่งออกของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2482 -- 2490

พ.ศ.	ปริมาณข้าวที่ผลิตได้ (ตัน ข้าวเปลือก)	ปริมาณข้าวส่งออก (ตัน)
2482	4,560,463	1,209,596
2483	4,923,350	1,209,596
2484	5,120,097	1,163,878
2485	3,868,806	752,108
2486	5,702,005	540,165
2487	5,107,635	310,227
2488	3,699,322	194,950
2489	4,442,271	455,127
2490	5,506,432	384,322

ที่มา : กองเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและกระทรวงเศรษฐกิจ ,
อ้างถึงใน สุชิน ตันติสกุล, รัฐประหาร 2490, หน้า 27-28.

"...การขยายตัวของภาวะสงครามที่กำลังเพิ่มขึ้นตามภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกโดยเฉพาะแถบเอเชียทำให้แหล่งผลิตอื่น ๆ ไม่สามารถส่งข้าวออกสู่ตลาดโลกได้ ไทยจึงเป็นพ่อค้าข้าวรายใหญ่แต่ผู้เดียวตั้งแต่ปี 2483 เป็นต้นมา..."³⁰ ตลาดสำคัญของข้าวไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ ประเทศญี่ปุ่น กล่าวคือ แม้ว่าญี่ปุ่นจะยังคงมีการเรียกเก็บภาษีข้าวขาเข้าซึ่งได้ใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2476 แต่ปรากฏว่าในระหว่างพ.ศ. 2483-2484 การส่งออกข้าวของไทยไปยังญี่ปุ่นได้พุ่งสูงขึ้นถึง 40 เท่าของปริมาณการส่งออกในช่วง พ.ศ. 2481 (โปรดดูตารางที่ 24) สาเหตุสำคัญของ การเพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลเกิดขึ้น เนื่องจากสงครามในจีน ผลจากการรุกรานยาวนานใหญ่ของญี่ปุ่นทำให้เกิดความต้องการ วัตถุดิบในปริมาณมาก โดยเฉพาะความต้องการข้าวของไทยได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมั่นคง³¹ ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การส่งออกข้าวยังคงเป็นสินค้าที่หลายประเทศต้องการ ดังจะเห็นได้จากในพ.ศ. 2489 ไทยส่งออกข้าวประมาณ 455,127 ตัน³² จากความสำคัญของข้าวที่เป็นสินค้าออกที่สำคัญนี้เอง ทำให้ "กลุ่มทหาร" ชวยราชครูพยายามที่จะเข้าไปมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ โดยการผูกขาดการค้าข้าว อย่างเป็นระบบทั้งทางด้านการผลิต การขนส่งและแหล่งเงินทุนสนับสนุน ซึ่งจะกล่าวต่อไปในรายละเอียดข้างหน้า

³⁰ สังคิต พิริยะรังสรรค์, ทุนนิยมขุนนางไทย พ.ศ. 2475-2503, หน้า 104-105.

³¹ ลุนทร อาสะไวย์, วิกฤตการณ์เศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1, หน้า 58.

³² ลูฮิน ตันติสกุล, รัฐประหาร 2490, หน้า 28.

ตารางที่ 24

การค้าข้าวระหว่างไทยและญี่ปุ่น พ.ศ. 2480-2484

(บาท/เยน)

พ.ศ.	ข้าวส่งออกของไทย	พ.ศ.	ข้าวนำเข้า ของญี่ปุ่น
2480 (1937/38)	2,441	1937	3,757
2481 (1938/39)	1,462	1938	2,800
2482 (1939/40)	10,425	1939	3,309
2483 (1940/41)	16,867	1940	43,510
2484 (1941/42)	60,548	1941	107,564

ที่มา : สุนทร อัสะไวย์, "การเจรจาและข้อตกลงการค้า : ศึกษากรณีการค้าข้าว
ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2", วารสารเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 58.

ปัญหาทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่กล่าวมา เป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลพลเรือนต้องเผชิญและไม่สามารรถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ โดยเฉพาะปัญหาเรื่องข้าวซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ดังนั้น เมื่อ "คณะรัฐประหาร 2490" ขึ้นมาจับตาทิศทางการเมือง "กลุ่มราชครู" ซึ่งเป็นกลุ่มหนึ่งใน "คณะรัฐประหาร 2490" จึงเข้าไปผูกขาดการค้าข้าว ซึ่งทำให้ "กลุ่มราชครู" มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจมากในทศวรรษ 2490

การดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มทหาร" หลังพ.ศ. 2490-2500

จากสภาพการณ์ทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองที่กล่าวไปแล้วนั้น ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการปฏิวัติ 2490 โดย "กลุ่มรัฐประหาร พ.ศ. 2490" ภายในกลุ่มดังกล่าวนี้ประกอบไปด้วย "กลุ่มทหาร" หลายกลุ่มคือ กลุ่มจอมพล ป.พิบูลสงคราม กลุ่มพลโทผิน ชุณหะวัณ และกลุ่มพ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งการที่ "กลุ่มรัฐประหาร พ.ศ. 2490" กลายเป็นการรวมตัวกันของทหารถึงสามกลุ่มนี้เพราะ

ประการแรกแม้ว่า จอมพลป.พิบูลสงคราม มีบทบาทในทางการเมืองลดลงในระดับหนึ่ง หลังสงครามโลกครั้งที่สองอันเนื่องมาจาก จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้สร้างความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง จนทำให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรีและภายหลังจากนั้นก็เกิดปัญหาเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมสงคราม อย่างไรก็ตาม จอมพล ป.พิบูลสงคราม ยังคงเป็นที่ยอมรับนับถือของนายทหารต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากการที่นายทหารหลายคนแสดงความไม่พอใจที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ถูกจับในข้อหาอาชญากรรมสงคราม และได้สนับสนุนให้จอมพล ป.พิบูลสงครามได้เป็นนายกรัฐมนตรีหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 แม้ว่าจอมพล ป.พิบูลสงคราม จะไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำรัฐประหารอย่างจริงจังก็ตาม

ประการที่สอง การก่อตัวของ "คณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490" นี้เริ่มจากนายทหารนอกราชการโดยบุคคลสำคัญที่เป็นผู้ดำเนินการ ได้แก่ พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ น.อ.กาจ กาลสงคราม พ.ท.ก้าน ฉำนงภูมิเวท พ.อ.ส่วลัดดี ส.ส่วลัดดีเกียรติ และ พ.อ.เผ่า ศรียานนท์³³ ซึ่งในการทำปฏิวัติจำเป็นต้องอาศัยกำลังทางทหารมาก ดังนั้น จึงมีการชักชวนพ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์

³³ สุราษฎร์ ยัมประเสริฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)," หน้า 66.

ให้มาร่วมการทำรัฐประหาร เพราะในขณะนั้นพ.อ.สฤษดิ์ ณะรัชต์ เป็นผู้บังคับกรมทหารราบที่ 1 ซึ่งมีกำลังพลมาก ประกอบกับมีบุคคลลักษณะในการเป็นผู้นำที่ดี มีไหวพริบปฏิภาณและมีความเด็ดขาด ใจคอกว้าง นักร้อง ผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งรักทั้งเกรงอยู่มาก³⁴ ดังนั้น จึงต้องดึงเอา พ.อ.สฤษดิ์ ณะรัชต์ มาร่วมในการทำรัฐประหาร นอกจากนี้ ยังมีกองทัพอื่น ๆ สนับสนุนด้วย เช่น กองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ ของ พ.ท.กฤษ ภูมณกันต์ กองพันที่ 2 กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์ของ พ.ท.ละม้าย อุทยานานนท์ เป็นต้น³⁵ สภาวะดังกล่าวเป็นความจำเป็นที่จะต้องเกิดการร่วมมือกันหลายฝ่าย จึงทำให้ "คณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490" ประกอบไปด้วยบุคคลหลายกลุ่ม

"คณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490" ประกอบไปด้วย "กลุ่มทหาร" สำคัญ 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มจอมพล ป.พิบูลสงคราม

จอมพล ป.พิบูลสงครามไม่ได้มีบทบาทในการทำรัฐประหารโดยตรง กล่าวคือ คณะรัฐประหารตกลงกันมอบให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร ด้วยเหตุผลที่ว่า คณะทหารผู้คิดทำรัฐประหารส่วนมากไม่มีบทบาทในทางการเมืองมาก่อน จึงไม่แน่ใจว่าทหารส่วนอื่น ๆ จะให้ความร่วมมือสนับสนุนหรือไม่ ตลอดจนความนิยมจากประชาชน ส่วนจอมพล ป.พิบูลสงครามแม้ว่า ในขณะนั้นไม่ได้ดำรงตำแหน่งหน้าที่บังคับบัญชาแต่ก็เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของอำนาจในหมู่ทหาร เนื่องจากเป็นผู้นำในวงการทหารมาเป็นเวลายาวนาน กล่าวได้ว่าคณะทหารผู้คิดทำรัฐประหารมีอำนาจในด้านกำลังอาวุธ แต่ขาดอำนาจในแง่ที่เป็นสัญลักษณ์ จึงต้องเชิญจอมพล ป.พิบูลสงครามมาเป็นหัวหน้า³⁶ ในกลุ่มนี้มี น.อ.กาล กาลสงคราม ซึ่งเป็นคนสนิทของจอมพล ป. และเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. สัมัยแรก ต่อมา น.อ.กาล กาลสงครามได้ชักชวนพรรคพวกเช่น พ.ท.ณรงค์ วัชรบุตร พ.ท. ก้าน จำนงภูมิเวท และพ.ท.ก้าน ได้ชวน ร.อ.ขุนปริยารณเสฏฐ์ พ.อ.สวัสดี ส.สวัสดีเกียรติ เข้าร่วมกันทำรัฐประหาร นอกจากนี้ยังมีพล.ต.ประยูร ภมรมนตรี ให้การสนับสนุนด้วย³⁷

³⁴ เสถียร สันติมาธรร, กองทัพพบกับประเทศไทย, หน้า 71.

³⁵ สุราษฎร์ ยัมประเสร์ริฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมือง...", หน้า 75.

³⁶ สุชิน ตันติสกุล, รัฐประหาร 2490, หน้า 92.

³⁷ สุราษฎร์ ยัมประเสร์ริฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมือง...", หน้า 67-69.

ดังนั้น ลักษณะกลุ่มของจอมพล ป. จึงเป็นความสัมพันธ์แบบเพื่อนสนิทและเพื่อนร่วมงานในกองทัพ

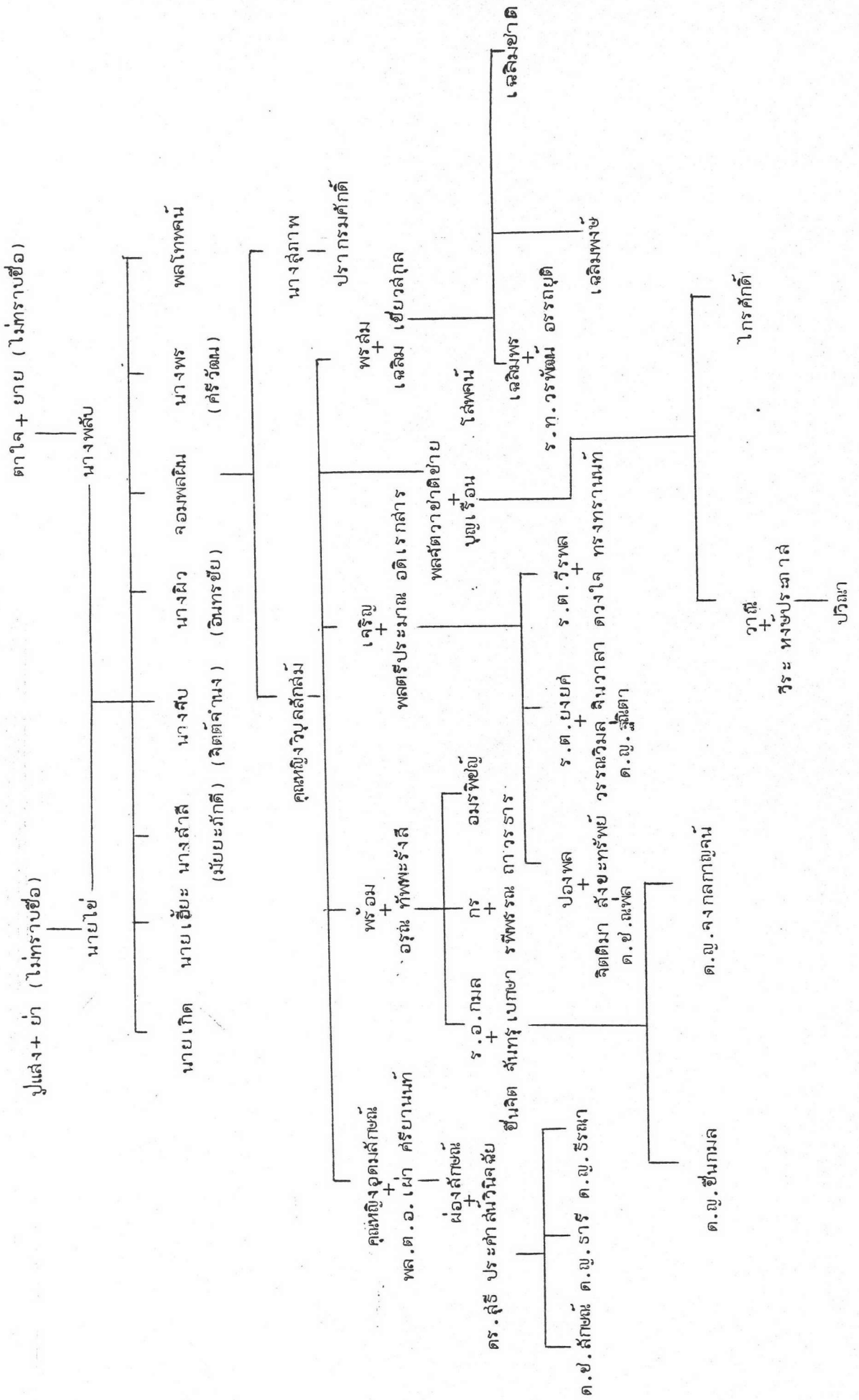
2. กลุ่มจอมพลผิน ชุณหะวัณ หรือ "กลุ่มทหาร" ช่อยราชครุ

จอมพลผิน ชุณหะวัณ เกิดเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2434 มีพี่น้อง 8 คน จอมพลผิน ชุณหะวัณ เป็นคนที่ 6 เกิดที่จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นบุตรของนายไขและนางพลับ จอมพลผิน แต่งงานกับคุณหญิงวิบูลลักษณ์ มีบุตรและธิดารวม 5 คน บิดาของนางวิบูลลักษณ์ เป็นลูกชาย เจ้าเมืองแพร่ ตรีตระกูลครุमानนท์ และมีภรรยาหลายคน ซึ่งเป็นต้นตระกูลหลายสาย ดังนี้ พล.อ. ชำติช่าย ชุณหะวัณ ได้เล่าถึงอดีตของตนว่า

"...ตาของผมมียาย 8 คน ตามผมเป็นลูกชายเจ้าเมืองแพร่พวกครุमानนท์ ยายผมต่างเป็นต้นตระกูลหลายสาย มีตระกูลบิณฑริ ตระกูลคำลตราภัย ตระกูลบุญ-หลง และตระกูลเขี้ยวลกุล..."

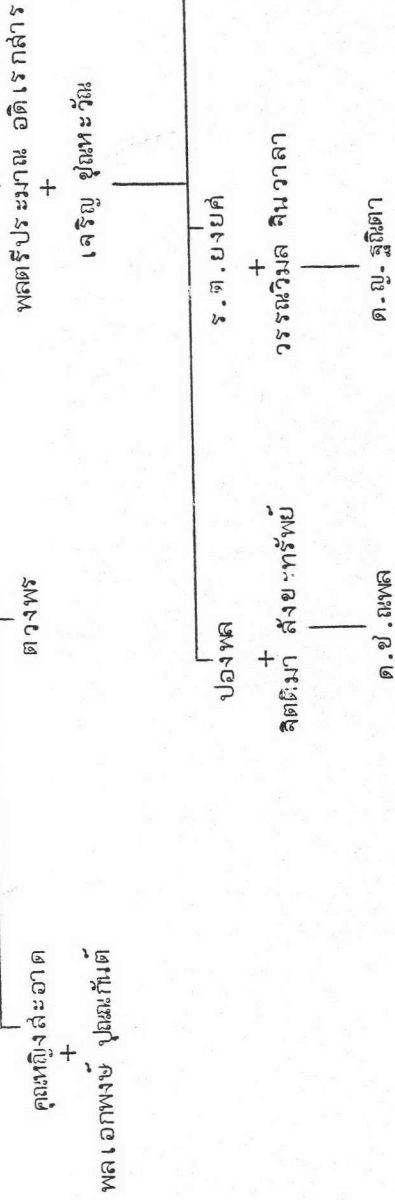
และที่จอมพลผิน ชุณหะวัณได้เป็นเขยของนายอากรลิมเสียงนั้น นอกจากคุณสมบัติล้วนตัวที่มีความมุมานะ ขยันหมั่นเพียร และเป็นนักเรียนนายร้อยแล้ว ยังเนื่องด้วยแรงส่งของนายร้อยเอกหรั่ง บิณฑริและจากสายสัมพันธ์นี้เองทำให้ภายหลังนายร้อยเอก นักรบ บิณฑริ เป็น 1 ในคณะรัฐประหาร เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490³⁸ จากการที่คุนขยายเป็นต้นตระกูลหลายสายนี้เอง ทำให้ตระกูลบิณฑริ บุญ-หลง คำลตราภัยและตระกูลเขี้ยวลกุล มีส่วนร่วมในการทำรัฐประหาร 2490 และมีส่วนร่วมในการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มราชครุ" ด้วย นับเป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติขั้นที่ 1 ส่วนการสร้างความสัมพันธ์ระบบเครือญาติขั้นที่สองเกิดขึ้นเมื่อลูกสาวจำนวน 3 คนในจำนวน 4 คนของจอมพลผิน ชุณหะวัณ อันเกิดจากคุณหญิงวิบูลลักษณ์ได้แต่งงานกับ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ พลตรีประมาณ อติเรกถาวร และนายเฉลิม เขี้ยวลกุล (โปรดดูแผนผังที่ 2) ซึ่งต่อมาทั้งสามคนจะเป็นแกนนำที่สำคัญในการทำรัฐประหาร 2490 อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์แบบเครือญาติทั้งขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 เป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดเปรียบเสมือนครอบครัวเดียวกันโดยใช่การแต่งงานเป็นสิ่งเชื่อมความสัมพันธ์

³⁸ เล็กนิมิตร์ สันนิมาจาร, "ชำติช่าย ชุณหะวัณจากเพลย์บอยสู่ทำเนียบ" มติชนสุดสัปดาห์

แผนผังที่ 2 ส่วนพระกตระกูลอยู่เหนือหัว

นายเนี้ย - นางสี

แผนผังที่ 3 สำหรับครอบครัวอติเรกสาร

ส่วนความสัมพันธ์แบบเพื่อนร่วมโรงเรียนและเพื่อนร่วมงานนี้ก็ เป็นความสัมพันธ์แบบ
 หนึ่งที่ "กลุ่มทหาร" ช่อยราชครูได้ใช้ในการรวมตัวกันเพื่อการรัฐประหาร 2490 โดยเริ่มจาก
 พ.ท.กฤษ ภูมณกันต์ ผู้บังคับกองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ ซึ่งนอกจากจะเป็นนักเรียน-
 นายร้อยทหารบก รุ่นเดียวกับ พล.ต.ประมาณ อติเรกลำแล้ว ยังเป็น "นาย" โดยตรงของ
 ร.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้บังคับกองร้อย กองพันทหารม้าที่ 1
 รักษาพระองค์³⁹ นอกจากนี้ พ.ท.กฤษ ภูมณกันต์ ยังเป็นญาติกับพลเอก พงษ์ ภูมณกันต์ ซึ่งเป็น
 พี่เขยของพลตรีประมาณ อติเรกลำ โดยแต่งงานกับคุณหญิงละอาด อติเรกลำ (โปรตดูแผนผัง
 ที่ 2) พลตรีประมาณ อติเรกลำ เคยเรียนอยู่ที่วัดเทพศิรินทราวาสและอาศัยอยู่ที่วัดนี้จึงได้
 รู้จักและสนิทสนมกับพลตรีศิริ สิริโยธิน ดังคำไว้อาลัยที่พลตรีประมาณเขียนไว้ในหนังสืออนุสรณ์
 งานพระราชทานเพลิงศพพลตรี ศิริ สิริโยธิน ตอนหนึ่งว่า

"...ผมรู้สึกเสียใจ เป็นอันมากที่สูญเสียเพื่อนที่รักยิ่งผู้เป็นเพื่อนร่วมตายของผม คือ
 การถึงอนิจกรรมของพลตรีศิริ สิริโยธิน ความรักใคร่ที่ผูกพันกันมานับตั้งแต่วัยเด็ก
 ด้วยกันจนเข้าสู่วัยชราและจากกันไปในที่ลุดัน ไม่เคยเปลี่ยนแปลงแม้แต่น้อย
 เราทำงานร่วมกัน รู้ใจกันโดยไมต้องเอ่ยปาก เราคู่กันมาตลอด...เป็นเงาแก่กัน
 มาตลอดเวลา..."⁴⁰

นอกจากพลตรีศิริ สิริโยธินแล้ว ยังมีจอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร พลอากาศ
 เอกहरิน หงส์กุล พลเอก ส้าราญ แพทยกุล พลตรีจ้าวญ วัณะคุปต์ พลอากาศโทจรัส -
 วัณะคุปต์ ฯลฯ⁴¹ ซึ่งจากความสัมพันธ์แบบเพื่อนนี้เองทำให้พลตรีศิริ สิริโยธิน จอมพลอากาศ
 เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เป็นผู้มีส่วนร่วมในทางการเมืองและเศรษฐกิจในระหว่างพ.ศ. 2490 -
 2500 จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า "กลุ่มทหาร" ในระยะนี้ประกอบไปด้วยบุคคลที่เป็น
 เครือญาติ ลูกเขย เพื่อนของลูกเขยและคนใกล้ชิด โดยมีตระกูลชุณหะวัณเป็นศูนย์กลางของ
 "กลุ่มทหาร" และบ้านพักของพลโทฉิน ชุณหะวัณ ตั้งอยู่ที่ 35/8 ชอยราชครู และบ้านของพลตรี
 ประมาณ อติเรกลำก็อยู่ชอยอารีย์ ซึ่งใกล้กับชอยราชครู ดังนั้น "กลุ่มทหาร" กลุ่มนี้จึงมีชื่อ
 เรียกในหมู่นักหนังสือพิมพ์และคนทั่วไปว่า "กลุ่มทหาร" ชอยราชครู

³⁹ เล็กนิธ สันติมาธ , "ชาติชาย ชุณหะวัณจากเพียบบอยสู่ทำเนียบ" มติชนสุดสัปดาห์
 9 ฉบับที่ 463 (พฤษภาคม-กันยายน 2532) : 24 .

⁴⁰ ชีวิต ส่วนลุดัน , พลตรีประมาณ อติเรกลำ : ชีวิตและการต่อสู้ทางการเมือง
 (กรุงเทพฯ : หก. ป.สัมพันธ์พาณิชย์, 2525), หน้า 267 .

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 266 .

3. กลุ่มพ.อ.ล่ฤษดี ณะรัชต์ หรือ "กลุ่มทหาร" สี่เส้า เทเวศร์

กลุ่มนี้เป็นนายทหารรุ่นหนุ่มที่คุมกำลังกองทัพนอกกำลังกรมทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์ ประกอบด้วย

พ.อ.ล่ฤษดี ณะรัชต์ ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์

พ.ท.สุรใจ พุทธิชัย เสนาธิการ กรมทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์

พ.ท.ประภาส จารุเสถียร ผู้บังคับกองพันที่ 1 กรมทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์

พ.ท.ตรี บุญยะภนิษฐ ผู้บังคับกองพันที่ 2 กรมทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์

พ.ท.ชโล จารุกัลล์ ผู้บังคับกองพันที่ 3 กรมทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์

รวมทั้งนายทหารประจำการที่สำคัญ เช่น พ.อ.เจริญ ล่วรณวิลูตร์ ผู้บังคับการกรมทรบ

พ.อ.หลวงล่สวัสดิสรยุทธ เจ้ากรมป้องกันต่อสู้อากาศยาน พ.ท.ถนอม กิตติขจร โรงเรียน

นายร้อยทหารบก⁴² ดังนั้น "กลุ่มทหาร" กลุ่มนี้จึงมีลักษณะของความสัมพันธ์แบบเพื่อนร่วมงาน

และยังคุมกำลัง "กลุ่มทหาร" กลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มที่คุมกำลังสำคัญในการทำรัฐประหาร 2490

และเนื่องจากบ้านพักประจำตำแหน่งของ พ.อ.ล่ฤษดี ณะรัชต์ เมื่อดำรงตำแหน่งแม่ทัพภาคที่ 1 อยู่บริเวณสี่เส้า เทเวศร์ จึงเรียก "กลุ่มทหาร" กลุ่มนี้ว่า "กลุ่มทหาร" สี่เส้า เทเวศร์

สรุปได้ว่า ในคณะรัฐประหาร 2490 มี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลุ่มพลโทผิน ชุณหะวัณ หรือที่รู้จักกันว่าเป็น "กลุ่มทหาร" ข่อยราชครู และกลุ่มล่ฤษดี ณะรัชต์ หรือที่รู้จักกันว่าเป็น "กลุ่มทหาร" สี่เส้า เทเวศร์ แต่โดยที่จอมพล ป. มิได้มีบทบาทในการเป็นแกนนำในการรัฐประหาร จึงทำให้จอมพลป. พิบูลสงคราม ไม่มีบทบาททางด้านการเมืองและเศรษฐกิจมากนัก จึงเหลือเพียง 2 กลุ่มคือ กลุ่มพลโทผิน กับกลุ่มพ.อ.ล่ฤษดี ที่จะมาเป็นผู้ม้บทบาททางด้านเศรษฐกิจในทศวรรษ 2490

⁴² เสถียร สันติมาธร, ชาติชาย ชุณหะวัณ : ทหาร "นัก" ประชาธิปไตย.

(กรุงเทพฯ : แพลนพับลิชชิ่ง, 2532), หน้า 79-80.

การเข้ามามีบทบาททางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มทหาร" ชัยราชครู

"กลุ่มราชครู" เริ่มเข้ามามีบทบาททางด้านเศรษฐกิจตั้งแต่ พ.ศ. 2482 โดยการเข้าไปเป็นคณะกรรมการในบริษัทการค้า ทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน ดังจะเห็นได้จาก พ.อ.หลวงชำนาญยุทธศาสตร์ (จอมพลผิน ชุณหะวัณ) เป็นกรรมการบริษัท 2 แห่ง คือ บริษัทราชสีมา จำกัด (2482) และบริษัทนครราชสีมาจังหวัดพณิชยย์ จำกัด (2483)⁴³ ต่อมา พ.ต.เผ่า ศรียานนท์ ได้เข้าไปเป็นกรรมการในบริษัทจังหวัดในพ.ศ. 2486 เป็นจำนวนถึง 35 บริษัท โดยมีข้อที่น่าสังเกตบางประการคือ การเข้าไปเป็นกรรมการบริษัทจังหวัดนี้จะเข้าไปในลักษณะที่แทนกรรมการคนอื่นซึ่งจะออกจากรตำแหน่งก่อนกำหนด⁴⁴

⁴³ "ประกาศกรมทะเบียนการค้า" ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2482-2483.

⁴⁴ "ประกาศกรมทะเบียนการค้า" ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2486.

หลัง พ.ศ. 2490 "กลุ่มราชครู" จะเข้าไปมีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยการเข้าไปเป็นคณะกรรมการและกรรมการในหน่วยงานหรือองค์กรที่รัฐตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขและฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เช่น พลโทผิน ชุณหะวัณและพลโทกาจ - กาลสงคราม เป็นคณะกรรมการองค์การสัจซื้อสินค้าและขายสินค้า (อจล.) ในพ.ศ. 2491 องค์การอจล. นี้ถูกก่อตั้งในพ.ศ. 2489 ตามมติคณะรัฐมนตรี⁴⁵ อันเนื่องมาจากความขาดแคลนโดยทั่วไปและการผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคของประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่ไม่สามารถผลิตได้เพียงพอแก่ความต้องการของโลก ฉะนั้นจำเป็นอยู่เองที่จะต้องพิจารณาทหาทางให้ได้เครื่องอุปโภคบริโภคที่ขาดแคลนและจำเป็นเข้ามาไว้จำหน่ายในประเทศเพื่อเป็นการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจและบรรเทาความอึดอัดของประชาชนตามควรแก่กรณีแวดล้อม⁴⁶ ต่อมาหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ได้มีการปรับปรุงกิจการเพื่อให้เหมาะสมกับนโยบายลดค่าครองชีพและเศรษฐกิจของชาติ คือให้อจล. มีหลักการสำคัญในการควบคุมราคาสินค้าที่จำเป็นในการครองชีพเพื่อช่วยเหลือในการลดค่าครองชีพให้ต่ำลงและส่งเสริมสนับสนุนให้คนไทยประกอบกิจการค้า มิใช่ให้เป็นผู้ซื้อแต่ฝ่ายเดียว⁴⁷

นอกจากนี้ จอมพลผิน ชุณหะวัณยังมีบทบาทในองค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศ (อผค.) เพราะองค์การนี้ตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือทหารที่กลับจากการปฏิบัติการรบและครอบครัวทหารที่เสียชีวิตในการรบ งานในระยะแรกนั้นเป็นการให้ความช่วยเหลือทหารผ่านศึกทั้งหลายที่ปลดประจำการ เนื่องจากทุกคนประสบปัญหาในการครองชีพ เพราะภาวะของบ้านเมืองกำลังถูกกระทบกระเทือนจากปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากหลังสงครามมหาเอเซียบูรพา ในระยะนั้น พลโทชเมบูรณ โภรีระย่อเดช ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการและจอมพลเรือหลวงยุทธศาสตร์โกศล (ยศในสมัยนั้นท่านเป็นพลเรือตรี) เป็นรองผู้บัญชาการ ท่านมีความเห็นว่าควรตั้งหน่วยงานของอผค. ขึ้นมาทำหน้าที่ช่วยเหลือรัฐบาลในเรื่องค่าครองชีพของประชาชน และได้ตั้งหน่วยทดลองการค้าสัตว์ขึ้นทำหน้าที่ควบคุมการค้าสัตว์ โค กระบือ ช้างและสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ จำหน่ายพร้อม ๆ กับ

⁴⁵ (2) สร.0201.6.3/1, เรื่องเบ็ดเตล็ดเรื่ององค์การสัจซื้อสินค้า, หน้า 14.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

การควบคุมราคาจำหน่ายโดยใช้พระราชบัญญัติป้องกันการค้ากำไรเกินควรเป็นเครื่องมือ⁴⁸ ต่อมา
 อดิศัย ได้กลายเป็นแหล่งของการดำเนินกิจการทางเศรษฐกิจแห่งหนึ่งของ "กลุ่มราชครู" เมื่อ
 จอมพลผิน ชุณหะวัณ ได้ให้ความสนใจในกิจการของอดิศัย เป็นพิเศษและมีความประสงค์จะช่วยเหลือ
 ทหารผ่านศึกและทหารกองหนุนให้ได้มีงานทำประกอบกับในภาคตะวันออก เชียงเหนือนั้นภาวะการ
 ครองชีพของประชาชนอยู่ในฐานะยากจน ท่านจึงได้จัดตั้งบริษัททหารล่ามคศิขันธ์ โดยอดิศัย มีหุ้นอยู่
 ด้วย และมีหน้าที่หลักในการส่งเสริมการปลูกล้วยและการค้าเครื่องอุปโภคบริโภค⁴⁹

นอกจาก "กลุ่มราชครู" จะเข้าไปมีบทบาทในออสโล และอดิศัย แล้ว จอมพลผิน ชุณหะวัณ
 ยังเป็นคณะกรรมการอำนวยการเศรษฐกิจในพ.ศ. 2491 โดยคณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจ
 หน้าที่ในการจัดวางระเบียบการสั่งซื้อและการส่งออกแห่งสินค้าต่าง ๆ ที่ติดต่อกับต่างประเทศ
 ตลอดจนการแบ่งสรรให้องค์การค้าใดบ้างของรัฐบาลซึ่งควรมีหน้าที่สั่งซื้อหรือส่งสินค้าประเภทใด
 เพื่อการค้า กับต่างประเทศต้องมีองค์การค้าอื่น ๆ ดำเนินการแก่งแย่งกันและโดยปกติเพื่อรับ
 ภาวะพิจารณาสิ่งเหล่านี้แทนคณะกรรมการเศรษฐกิจ⁵⁰ และยังเป็นกรรมการดำเนินการและ
 ประธานงานทางเศรษฐกิจ (ดปค.) ซึ่งมีหน้าที่ในการรวบรวมสินค้าและขนส่งสินค้า⁵¹ การเข้าไป
 เป็นคณะกรรมการดังกล่าวเป็นขั้นตอนแรกที่ทำให้ "กลุ่มราชครู" ได้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับ
 ในทางเศรษฐกิจและมีอำนาจในการบริหารสั่งการในนามคณะกรรมการได้โดยตรง ซึ่งจะ
 เป็นพื้นฐานในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้นในเวลาต่อมา

การดำเนินการทางเศรษฐกิจของ "กลุ่มราชครู" นี้ส่วนใหญ่จะไม่ผ่านวิสาหกิจของรัฐหรือ
 องค์การของรัฐบาล แต่จะเน้นที่การตั้งบริษัทการค้าของกลุ่มตนมากกว่า โดยอาจพิจารณาได้จาก
 ปริมาณบริษัททั้งทางด้านการค้า การเงินและการอุตสาหกรรมในระหว่างพ.ศ. 2491-2500 ว่า

⁴⁸ "ความทรงจำของพลโทขุน วงศ์วิเศษ" อนุสรณ์องค์การค้าส่งเคราะห์ทหารผ่านศึกครบ
 รอบ 40 ปี (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การค้าส่งเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2531), ไม่มีเลขหน้า.

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, ไม่มีเลขหน้า.

⁵⁰ กข.(2) สร.0201.22/20, เรื่อง อนุกรรมการอำนวยการเศรษฐกิจ (2491),
 หน้า 1-2.

⁵¹ จอมพลผิน ชุณหะวัณ, "ชีวิตกับเหตุการณ์ของจอมพลผิน ชุณหะวัณ", หน้า 106.

มีจำนวนถึง 262 บริษัท (โปรดดูตารางที่ 25,26,27) และเพื่อที่จะศึกษาถึงการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มราชครู" โดยละเอียด จึงแบ่งหมวดของการศึกษาออกเป็นภาคพิเศษ-กรรม ภาคการเงิน การธนาคารและภาคอุตสาหกรรมตามลำดับ

ตารางที่ 25

แสดงจำนวนบริษัทการค้าของ "กลุ่มทหาร" ช้อยราชครู

(พ.ศ. 2491-2500)

พ.ศ.	จำนวนบริษัท
2491	21
2492	33
2493	29
2494	18
2495	18
2496	35
2497	35
2498	22
2499	14
2500	3
รวมทั้งสิ้น	230

ที่มา : ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2491-2500. (โปรดดูอักษร P₁ ในภาคผนวก)

ตารางที่ 26

แสดงจำนวนบริษัทการเงิน-การธนาคารของ "กลุ่มทหาร" ชัยราชครู
(พ.ศ. 2491-2500)

พ.ศ.	จำนวนบริษัท
2491	-
2492	-
2493	4
2494	1
2495	3
2496	5
2497	1
2498	-
2499	-
2500	-
รวม	14

ที่มา : ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2491-2500 . (โปรดดูอักษร PP₁ ในภาคผนวก)

ตารางที่ 27

แสดงจำนวนบริษัทอุตสาหกรรมของ "กลุ่มทหาร" ชอยราชครุ :
ไม้กับรวมรัฐวิสาหกิจ (พ.ศ. 2491-2500)

พ.ศ.	จำนวนอุตสาหกรรม
2491	-
2492	2
2493	2
2494	1
2495	-
2496	1
2497	2
2498	3
2499	3
2500	4
รวม	18

ที่มา : ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2491-2500. (โปรดดูอักษร PPP₁ ในภาคผนวก)

1. การดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจภาคพาณิชย์กรรม

การดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มราชครู" ในภาคพาณิชย์กรรมนี้จะศึกษาว่ามีลักษณะการดำเนินการและวิธีการอย่างไรที่ช่วยสนับสนุนให้กิจการของตนดำเนินไปได้เป็นล่ำค้า

"กลุ่มราชครู" สนใจในการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจในภาคพาณิชย์กรรมมาก ดังจะเห็นได้จากมีกิจการก่อตั้งบริษัทการค้าในระหว่างพ.ศ. 2491-2500 เป็นจำนวนมากถึง 230 บริษัท (โปรดดูรายละเอียดในตารางที่ 25 และภาคผนวก) และในจำนวนล่องรัยกว่าบริษัทนี้จะมีบริษัทกลุ่มหนึ่งที่มีคำว่า "ทหารผ่านศึก" "ทหารล่ามัคคี" "ผ่านศึก" เหล่านี้เป็นต้นต่อท้ายชื่อบริษัท ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริษัทดังกล่าวอยู่ในความควบคุมดูแลของ "กลุ่มราชครู" อันเป็นแกนนำของ "กลุ่มทหาร" ในยุคศักราช 2490 เพราะจอมพลผืน ขุนพะวัก เป็นบุคคลผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในมค. ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้บริษัทกลุ่มดังกล่าวเป็นตัวอย่างในการศึกษาถึงลักษณะของการลงทุนของ "กลุ่มราชครู" ว่ามีลักษณะอย่างไร

ลักษณะประการแรกของการประกอบการค้าของ "กลุ่มราชครู" คือ การสร้างเครือข่ายการดำเนินงานของบริษัทให้เป็นการลงทุนที่แต่ละบริษัทมีความสัมพันธ์หรือสนับสนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ มีการตั้งบริษัทเพื่อทำการค้าขาย เช่น บริษัททหารร่วมศึก (2491) บริษัทประดิษฐกรรมทหารผ่านศึก จำกัด (2492) บริษัทการค้าผ่านศึกเขตต์สพบุรี จำกัด (2492) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบริษัทที่ค้าขายสินค้าผูกขาดของรัฐบาลคือ บริษัท พิษณุโลกทหารล่ามัคคี จำกัด (2497) บริษัทสุรินทรทหารล่ามัคคี จำกัด (2498) บริษัทสาปางทหารล่ามัคคี จำกัด (2498) เป็นต้น เมื่อมีการตั้งบริษัทเพื่อทำการค้าก็มีการตั้งบริษัทเพื่อทำการขนส่ง เพราะเป็นสิ่งจำเป็นในการระบายสินค้าไปยังที่ต่าง ๆ เช่น บริษัทขนส่งทหารล่ามัคคีปากช่อง จำกัด (2497) บริษัทล่อล่ามัคคีเดินเรือ จำกัด (2500) และบริษัทล่อล่ามัคคีขนถ่ายและบรรทุกสินค้า จำกัด (2500) เป็นต้น จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ามีการตั้งบริษัทที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน

ลักษณะประการที่สอง คือการขยายเครือข่ายการดำเนินงานของบริษัทออกสู่ภาคชนบทตามจังหวัดต่าง ๆ โดยการตั้งบริษัทการค้าไปในทุกจังหวัดภายใต้ชื่อเดียวกัน ซึ่งคล้ายกับการตั้งบริษัทจังหวัด เช่น บริษัทสพบุรีผ่านศึก จำกัด (2492) บริษัทเพ็ชรบุรีผ่านศึก จำกัด (2492)

บริษัทพิษณุโลกผ่านศึก จำกัด (2493) บริษัทนครสวรรค์ผ่านศึก จำกัด (2494) บริษัทอุดร-
 ทหารลำคคี จำกัด (2495) บริษัทขอนแก่นทหารลำคคี จำกัด (2497) และ บริษัทราชสิมา
 ทหารลำคคี จำกัด (2497) ฯลฯ เป็นต้น⁵² อาจกล่าวได้ว่าการตั้งบริษัทในลักษณะนี้เพื่อ
 ขยายบทบาททางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มราชครู" ไปทั่วประเทศหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การสร้าง
 เครือข่ายทางการค้าแท้ที่จริงก็คือ การผูกขาดทางเศรษฐกิจโดยกลุ่มของตนเอง ซึ่งเป็นวิถีทางที่
 มีมาแต่ครั้งนโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยม แต่มีความซับซ้อนและกว้างขวางในแง่ของการโยงโย
 ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เข้าด้วยกันทั้งหมดซึ่งจะอธิบายต่อไปในหัวข้อเรื่องการค้าข้าว

ส่วนวิธีการในการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มราชครู" มีหลายวิธี คือ
 การใช้อำนาจทางการเมืองสนับสนุนให้เกิดผลประโยชน์แก่กลุ่มตนมากกว่าสาธารณชน เช่น
 ในกรณีที่จอมพลผิน ชุณหะวัณ ดำรงตำแหน่งทางเศรษฐกิจหลาย ๆ หน่วยงาน เช่น อจล.
 อดค. และอื่น ๆ อีก ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือแก้ไขค่าครองชีพของประชาชน
 และช่วยบำรุง เศรษฐกิจให้ฟื้นตัวโดยเร็วหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ดังได้กล่าวในรายละเอียด
 ไปแล้วในตอนต้น แต่หน่วยงานบางแห่งไม่ได้ดำเนินการที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน เช่น
 ในสมัยที่จอมพลผิน ชุณหะวัณ เป็นประธานอจล. ได้สั่งสินค้าข่มเพื่อไปขายให้กับประชาชนซึ่งไม่
 ได้เป็นการช่วยลดค่าครองชีพแต่อย่างใด เช่น ปากกาเซฟเฟอร์ด้ามละ 235 บาท ขันตัก
 โอศกริมคันละ 50 บาท อ่างแก้วเลี้ยงปลาใบละ 25 บาท แหนบกดสแตนเลส 25 บาท
 เสื้อเชิ้ตแอร์โหลละ 838-1,360 บาท นอกจากนี้ยังมีเตาอบ นาฬิกา กล้องบูห์ เบ็นซิน
 วิลลี่ ฯลฯ ซึ่งอัตราราคาสูงกว่าตามท้องตลาดทั้งสิ้น⁵³ และการเป็นคณะอนุกรรมการอำนวยการ
 เศรษฐกิจของพลโทผิน ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) น่าจะมีผลต่อการคัดเลือกองค์การการค้าของรัฐบาล
 หรือองค์การในอุปการะของรัฐบาลให้ทำหน้าที่ส่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่าย ซึ่งทำ
 ให้องค์การในความควบคุมของพลโทผิน ชุณหะวัณ เช่น อดค. อจล. และบริษัทจังหวัดกลาง จำกัด
 เป็น 3 ใน 5 บริษัทที่ได้รับการคัดเลือกดังกล่าว⁵⁴ นอกจากนี้ อจล. ยังมีบทบาทในการขอ
 โควตาข้าวไปขายยังต่างประเทศโดยในระยะแรกที่ผ่านมาได้ทำการประกอบการค้าข้าวอย่าง

⁵² "ประกาศกรมทะเบียนการค้า" ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2491-2500.

⁵³ ชิต วิภาสรัช, เผ่าสารภาพ (กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2503), หน้า 94-95.

⁵⁴ กชข.(2) สร. 0201.22/20, เรื่อง อนุกรรมการอำนวยการเศรษฐกิจ (2491),

ฉาบฉวย เช่น ได้รับอนุญาตให้ส่งข้าวไปต่างประเทศได้ก็เอาสิทธิ์ดังกล่าวขายแก่พ่อค้าอื่น ๆ ใน กรุงเทพฯ เป็นต้น แล้วเกิดการขายโควตากันขึ้นเป็นการทำนาบนหลัง คนหรือเลื่อนอนกิน⁵⁵ การกระทำดังกล่าวนี้ เป็นการทำให้ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจของ "กลุ่มราชครุ" ที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนตน

การที่ "กลุ่มราชครุ" ได้ตั้งบริษัทขึ้นมาทำการค้านั้น ทำให้บริษัทดังกล่าวได้รับความคุ้มครองจากรัฐ จึงมีโอกาสที่จะกระทำการผิดต่อกฎระเบียบที่วางเอาไว้ ดังกรณีที่มีผู้ไปบัตร ส่น เทห์ ชื่อว่า "พ่อค้าหัวส่าโพง" ได้ร้องเรียนต่อทำเนียบกรมมนตรีว่า ในพ.ศ. 2497 กองตรวจกรม-สรรพากรได้เข้าตรวจบัญชี บริษัททหารสามัคคี ซึ่งตั้งอยู่ที่หัวส่าโพงได้พบบัญชี เป็นจำนวนมากซึ่งบริษัทได้หลบหนีการเสียภาษีเป็นจำนวนถึง 15 ล้านบาทเศษ ซึ่งบริษัทก็มีรายได้จากพ่อค้าเดือนหนึ่งหลายล้านบาท แต่ไม่ยอมเสียภาษี จึงทำให้รายได้จากภาษีอากรของรัฐต้องเสียไป⁵⁶ นอกจากนี้ยังมีการถอนเงินออกจากรธนาคารแห่งกรุงศรีอยุธยา จำกัด เป็นจำนวนมากจนผิดปกติของบริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นจำนวนถึง 21 ล้านบาท ทำให้ธนาคารต้องหาเงินมาหมุนเวียนในการดำเนินงาน ซึ่งกระทรวงการคลังต้องเข้าไปให้ความช่วยเหลือ⁵⁷ อีกทั้งอำนาจทางการเมืองได้ช่วยสนับสนุนให้บริษัทของ "กลุ่มราชครุ" ได้รับสัมปทานหรือสิทธิพิเศษให้ดำเนินงานของรัฐบาล เช่น คณะกรรมการตปค. ได้อนุมัติให้กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ให้ความช่วยเหลือแก่บริษัทไทยเดินเรือทะเล โดยพิจารณาให้บริษัททำการขนข้าวที่รัฐจำหน่ายแก่ประเทศใกล้เคียง คียงหรือข้าวที่รัฐบาลจะอนุญาตให้องค์การของรัฐบาลสั่งหามาจำหน่ายภายในประเทศ ทั้งนี้ให้รวมทั้งเรือขนส่งของอมค. ด้วย⁵⁸ นอกจากนี้การที่รัฐบาลผูกขาดการส่งออกข้าวแต่เพียงผู้เดียวนั้น เนื่องมาจากต้องส่งข้าวให้กับองค์การสหประชาชาติเพื่อชดเชยค่าปฏิกรรมสงครามในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เปิดโอกาสให้อมค. เข้ามารับงานการขนข้าวสำรับให้องค์การสหประชาชาติ

⁵⁵ กชข. (2) สร.0201.57.2/9, เรื่อง การแบ่งเฉลี่ยจำนวนข้าวที่จะส่งไปต่างประเทศให้องค์การและบริษัทห้างร้านต่าง ๆ, หน้า 6-9.

⁵⁶ กชข. (3) สร.0201.45.3/4, เรื่อง บริษัทค้าสัตว์ทหารสามัคคี จำกัด หลีกเลี่ยงการชำระภาษี (2498), หน้า 2.

⁵⁷ กชข.(3) สร.0201.45.4/8, เรื่อง ธนาคารแห่งกรุงศรีอยุธยา จำกัด ขอความช่วยเหลือให้หน่วยราชการนำฝากเงินแก่ธนาคารแห่งกรุงศรีอยุธยา (2499), หน้า 1.

⁵⁸ กชข.มท.0201.2.1.26/14, เรื่อง ขอความสนับสนุนในกิจการเดินเรือขนส่งทางทะเล (2495), หน้า 3.

จากกรุงเทพฯ ถึงเรือใหญ่ซึ่งคอยร่ยอยู่นอกสันดอน ในกาครั้งนี้ อดค.จะต้องใช้เงิน 4 ล้านบาท เพื่อซื้อเรือสำเภา ซึ่งต้องกู้จากธนาคารและให้กระทรวงการคลังค้ำประกัน⁵⁹ และท้ายสุด "กลุ่มราชครู" ได้ใช้อำนาจรัฐสนับสนุนให้กิจการของตนสามารถส่งสินค้าไปยังต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากกาที่บริษัททหารลำค้ค้ส่งข้าวจำนวน 4,000 ตัน ไปยังประเทศลาวตาม แผนกาณ์ขององค์การบริหารความร่วมมือระหว่างประเทศของรัฐบาลอเมริกันนั้น⁶⁰ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า "กลุ่มทหาร" ได้ขยายขอบเขตการค้าไปยังประเทศใกล้เคียง

ท้ายที่สุดบริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ จำกัด ได้มีหนังสือขอให้บริษัทกระสอบอิสาน จำกัด จำหน่ายกระสอบซึ่งผลิต ณ โรงงานจอหอ จ.นครราชสีมา แก่พ่อค้าผู้ซื้อในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยตรง โดยได้รับโควต้าสำหรับส่งกระสอบจากต่างประเทศด้วยนั้น⁶¹ ซึ่งตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงพาณิชย์วางไว้ นั้นระบุว่า โรงงานที่ผลิตกระสอบจะต้องส่งกระสอบทั้งหมดที่ผลิตได้ไปให้บริษัทปอไทย เพื่อช่วยจำหน่ายและผู้ซื้อกระสอบจากบริษัทปอไทย 1 ใบจะสามารถซื้อกระสอบจากต่างประเทศได้ 4 ใบ แต่กรณีบริษัทกระสอบอิสาน นอกจากจะจำหน่ายกระสอบแก่พ่อค้าได้โดยตรงแล้ว ยังสามารถซื้อกระสอบจากต่างประเทศได้อีกโดยที่กระทรวงพาณิชย์ไม่ได้ขัดข้องแต่ประการใด

กลุ่มจอมพลผิน ชุณหะวัณ หรือกลุ่มราชครูนี้ได้เป็นหุ้นส่วนกับท้าวกระต่าย โตน สโลฤทธิ์ สัตตั้งบริษัท ลาวไทยพาณิชย์ ชัน ณ นคร เวียงจันทน์ ประเทศลาวมีคณะกรรมการ 11 คน ประกอบด้วยคณะกรรมการฝ่ายลาว 6 นาย คณะกรรมการฝ่ายไทย 5 คน และลงมติจัดตั้งลำขาของบริษัทชัน ณ กรุงเทพฯ โดยขอมอบอำนาจให้คณะกรรมการฝ่ายไทย 5 คน เป็นคณะกรรมการประจำลำขาของบริษัทลาวไทยที่กรุงเทพฯ คณะกรรมการอำนวยการลำขามีรายชื่อ ดังต่อไปนี้

⁵⁹ กขช. (2) สร. 0201.4.5/1. เรื่อง องค์การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, หน้า 20-23.

⁶⁰ กขช.พณ.0301.5/9, เรื่อง ข้าวส่งลาว (2498), หน้า 1.

⁶¹ กขช. (3) สร. 0201.45/28, เรื่อง ดุลย์การค้า : การควบคุมการส่งซื้อสินค้าเข้า การควบคุมสินค้าเพื่อช่วยเหลือการอุตสาหกรรม, หน้า 88.

1. พลโทโล้ว ไล้วแล่นยากร
2. นายเลือน บัวสุวรรณ
3. พ.ต.ท. อรรถพ พุกประยูร
4. นายชิน อยู่ถาวร
5. นายประสิทธิ์ ทวีสิน

คณะกรรมการคนที่ 1-4 เป็นกลุ่มคนที่ร่วมงานกับจอมพลฉิน ชู่เหว่ฉวน โดยเป็นคณะกรรมการในบริษัทต่าง ๆ ที่จอมพลฉิน ชู่เหว่ฉวน ควบคุมอยู่ ดังนั้น บริษัทลาวไทยพาณิชย์ จำกัด ที่มีสาขาที่กรุงเทพฯ จึง เป็นบริษัทในความดูแลของจอมพลฉิน ชู่เหว่ฉวนด้วย จอมพลฉิน ชู่เหว่ฉวน ในฐานะรองนายกรัฐมนตรี รักษาการแทนนายกรัฐมนตรี เสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาว่า บริษัทลาวไทยพาณิชย์ จำกัด มีความประสงค์จะขออนุมัติให้บริษัทฯ ได้มีสิทธิ์ส่งสินค้าไปยังประเทศลาว เช่นเดียวกับบริษัทจังหวัดซึ่งได้รับสิทธิ์อยู่แล้ว และคณะรัฐมนตรีก็อนุมัติส่งผลให้บริษัทลาวไทยพาณิชย์ จำกัด ได้โควตาข้าวที่กำหนดไว้ให้บริษัทจังหวัดส่งออกไปยังประเทศลาว ในอัตราที่เท่ากับบริษัทจังหวัดได้รับสิทธิ์นี้อยู่ คือปีละไม่เกิน 1,500 ตัน หรือเท่ากับเดือนละ 125 ตัน⁶² อีกทั้งบริษัทฯ ในเครือของอผค. มักจะได้สิทธิพิเศษในการดำเนินกิจการต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น เมื่อกระทรวงอุตสาหกรรมได้ยกเลิกมิให้เอกชนทำลู่ราปรุงพิเศษในจังหวัดพระนครและธนบุรีแล้ว และเรื่องนี้อผค. ได้ยื่นความจำนงไปยังกระทรวงอุตสาหกรรมขอให้บริษัททหารล่ามัคคีได้รับสิทธิ์ทำการต้มกลั่นต่อไป ซึ่งคณะกรรมการเศรษฐกิจได้พิจารณาส่งกระทรวงอุตสาหกรรมให้อนุมัติให้บริษัท ทหารล่ามัคคี จำกัดได้ดำเนินการต่อไป⁶³ และอผค. ได้สัมปทานเหมืองถ่านหิน⁶⁴ และท้ายสุดนี้ คณะรัฐมนตรีลงมติให้อผค. ได้รถตู้ใหญ่ (ตญ.) ตามโควตาประจำวันสำหรับรถไฟสายอุบลฯ-อุดร วันละ 6 ตู้ทุกวันเพื่อใช้ในการบรรทุกถ่านหินจากภาคอีสานมาจำหน่าย ซึ่งในการนี้หากว่าเป็นก็ไม่ใช่ข้อขัดข้องที่การรถไฟแห่งประเทศไทยจะต้องตัดรถตู้ใหญ่ที่พ่อค้าประชาชนได้ลงไว้บ้างในบางคราว⁶⁵

⁶² กขช.พณ.0301.1.5/1, เรื่อง มติคณะรัฐมนตรี (2498), หน้า 56-57, 83-85.

⁶³ กขช.(2)สร.0201.91/30, เรื่อง บริษัทในความควบคุมขององค์การทหารผ่านศึกขอทำลู่ราปรุงพิเศษ (2492), หน้า 1.

⁶⁴ กขช.(2)สร.0201.60.3/10, เรื่อง องค์การส่งเคราะห์ทหารผ่านศึกขอทำเหมืองถ่านหิน ต.ทุ่งพอ จ.สงขลา (2491), หน้า 2.

⁶⁵ กขช.(2)สร.0201.58.3/2, เรื่อง ให้องค์การทหารผ่านศึกจำหน่ายถ่าน, หน้า 14.

การใช้อำนาจทางการเมืองยังส่งเสริมให้บริษัทของ "กลุ่มราชครุ" มีโอกาสทำการค้าผูกขาดโดยเฉพะอย่างยิ่งในกลุ่มข้าราชการ ทหารและตำรวจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ คือ รัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงคราม ได้ดำเนินนโยบายจัดตั้งองค์การต่าง ๆ เช่น อมค. รสท. และอื่น ๆ ตลอดจนบริษัทที่อยู่ในความอุปการะของรัฐบาล ทางคณะรัฐมนตรีได้ตกลงที่จะตั้งคณะกรรมการในบรรดาองค์กรและบริษัทใด ๆ จะต้องเอาทหารบก เรือ อากาศและตำรวจเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย ทั้งนี้เพื่อเหตุให้ควบคุมกันเอง การพิจารณาจัดตั้งนี้จะได้พิจารณาปลดคณะกรรมการที่เป็นพลเรือนออกและบรรจุเอาทหารทั้งหนึ่ง เหล่าและตำรวจ เข้าทำงานแทนต่อไป⁶⁶ ตัวอย่างการดำเนินการค้าผูกขาดของอมค. นั้นมีมาก เช่น อมค. เป็นต้นเหตุที่ทำให้หมูขาดตลาดและหมูแพง เพราะอมค. มุ่งแสวงหากำไรมากเกินไป ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดมีหมู "กิโกลอย" ไปเพิ่มค่าครองชีพแก่ประชาชน⁶⁷ และการที่ให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งผูกขาดการค้าหมูไปโดยไม่ปล่อยให้ทำการค้าแบบเสรี จึงทำให้เกิดการ "กินหมูตาย" กันขึ้น ส่วนการกิน "หมูเป็น" คือเมื่อองค์กรใดได้รับการผูกขาดหมูแล้วก็จำเป็นต้องผูกขาดทางธุรกิจไปควบกันไปด้วย ทั้งนี้เพราะเส้นทางขนส่งทางภาคอีสานจำกัดที่ทางรถไฟอย่างเดียว ดังนั้น พ่อค้าหมูอื่น ๆ จึงหมดโอกาสที่จะส่งหมูมากรุงเทพฯ ได้ เพราะขาดธุรกิจไฟเป็นอันว่าหมูอยู่ในมือของผู้ผูกขาดแต่ผู้เดียว จึงเกิดการกินหมูเป็นขึ้น⁶⁸ อีกทั้งยังมีการตั้งบริษัทฆ่าอาหารทหารล่ามคส. เพื่อฆ่าและฆ่าแหละทั้งสุกรและโคแต่ผู้เดียว เฉพะ จ.พระนคร ธนบุรีและสมุทรปราการ⁶⁹ นอกจากนี้อมค. ยังผูกขาดการค้าวัวทั่วประเทศ⁷⁰

ตัวอย่างข้างต้น ชี้ให้เห็นความพยายามเข้าไปผูกขาดสินค้าบริโภค ซึ่งเป็นสินค้าขาดแคลนและเป็นที่ต้องการของประชาชนหลังสงครามโลกครั้งที่สองของกิจการที่ "กลุ่มราชครุ" เข้าไปมีอิทธิพลและดำเนินกิจการอยู่ในเวลานั้น

⁶⁶ เกียรติศักดิ์ (7 พฤศจิกายน 2494) ใน กชช.(2)สร.0201.18.2/14, เรื่องหนังสือพิมพ์ข่าวสด, หน้า 79.

⁶⁷ ประชาธิปไตย (31 ตุลาคม 2494) ใน กชช.(2)สร.0201.18.2/14, เรื่องหนังสือพิมพ์ข่าวสด, หน้า 66.

⁶⁸ แนวหน้า (8 พฤศจิกายน 2494) ใน กชช.(2)สร.0201.18.2/14, เรื่องหนังสือพิมพ์ข่าวสด, หน้า 87.

⁶⁹ กชช.(2)สร.0201.4.5/3 เรื่อง งานค้าส่งเนื้อสุกรขององค์การส่งเสริมการค้าผ่านศึก, หน้า 12.

⁷⁰ เสียงไทย (14 มกราคม 2493) ใน กชช.(2)สร.0201.18.2/8, เรื่องหนังสือพิมพ์ข่าวสด, หน้า 131.

อย่างไรก็ตาม จอมพลผิน ชุณหะวัณ ไม่ได้ใช้อำนาจที่ตนมีอยู่สนับสนุนต่อบริษัท องค์กร ในความควบคุมของตนเท่านั้น ยัง เผื่อแผ่ไปยังบุคคลที่อ้างว่ามีพระคุณต่อกองทัพ กล่าวคือ พลโทผิน ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) ได้มีหนังสือถึงปลัดกระทรวง เกษตร เป็นทำนองแนะนำว่านายบุญเที่ยง ผู้จัดการบริษัทบรรณาสกร เป็นบุคคลที่มีบุญคุณแก่ทหาร แต่ครั้งกองทัพพ่ายแพ้โดยได้ช่วยเหลือในกิจการ ของทหาร เป็นอันมาก จุดประสงค์ในหนังสือนั้นมีอยู่ว่าถ้าจะมีการพิจารณาในหนังสือนั้นอยู่ที่ว่า ถ้าจะมีการพิจารณาให้สัมปทานตัดและบำรุงป่าไม้แม่จางแล้วขอให้นายบุญเที่ยงผู้นี้เป็นผู้ได้รับ⁷¹

จากตัวอย่างที่กล่าว วมทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจ ของ "กลุ่มราชครู" ยังคงอาศัยอำนาจทางการ เรือง อยู่มาก โดยการทำให้บริษัทของกลุ่มตน ได้อภิสิทธิ์ต่าง ๆ ทำให้สามารถประกอบการค้าผูกขาดได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า "กลุ่มราชครู" ไม่เพียงแต่อาศัยวิลาห์กิลของรัฐในการ เข้ามาจับตลาดทางด้านเศรษฐกิจ แต่นิยมตั้งบริษัทการค้า ส่วนตัวกันมากในระยะนี้

การดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มราชครู" อีกวิธีหนึ่งก็คือการร่วมมือกับ พ่อค้าชาวจีน ในการประกอบการค้า ดังจะเห็นได้จากรายชื่อคณะกรรมการของบริษัทหลายแห่ง มีพ่อค้าชาวจีนร่วมอยู่ด้วย เช่น บริษัทพาณิชย์กลาง จำกัด (2491) มีคณะกรรมการดังนี้ พล.ท. กาจ กาลสงคราม พลโทพระสารสาส์นพลชั้นร พ.อ. ช่าง เขวงศักดิ์สงคราม นายจุลินทร์ ล้ำชา นายสัญญา ยมะสมิต นายเล็ก โกเมศ ฯลฯ บริษัทไทยทองผาภูมิ จำกัด (2492) มี พ.อ. ช่าง เขวงศักดิ์สงคราม นายจุลินทร์ ล้ำชา นายวิโรจน์ ล้ำชา นายเทียนเพ็ง วรรณสุด นายจรัส นกเล็ก นายสงวน มาโนช ฯลฯ และบริษัทยন্ত্রภัณฑ์ จำกัด (2493) มีนายดิเรก ชัยนาม นายพลตำรวจตรีเผ่า ศรียานนท์ นายบุญทอง สันติกาญจน์ นายหุนตัก แต้เล้ง นายเชิงสือเหมิง ฯลฯ⁷² การร่วมมือกันระหว่าง "กลุ่มราชครู" และ

⁷¹ แนวหน้า (9 พฤศจิกายน 2492) ใน กลข. (2) สร.0201.18.2/7, เรื่อง หนังสือพิมพ์ข่าวสด, หน้า 62.

⁷² "ประกาศกรมทะเบียนการค้า", ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2491-2493.

พ่อค้าชาวจีนนี้ทำให้พ่อค้าชาวจีนบางคนสามารถพัฒนาตนเอง เป็นนายทุนผูกขาดระดับประเทศ ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น นายชิน โสภณพานิช นายจรูญ เอื้ออยู่เกียรติ และนายเกียรติ วรรณเวคิน เป็นต้น⁷³

ธุรกิจการค้าข้าว จะเป็นตัวอย่างที่สำคัญที่จะแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือกันระหว่าง "กลุ่มราชครู" และพ่อค้าชาวจีน เช่น กรณีของ อ้วงมู่เหิง จากจังหวัดอุดรธานีได้เริ่ม การรวมกลุ่มเจ้าของโรงสีชาวจีนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ พวกเขาของโรงสี ต่างประสบปัญหายุ่งยากมากในการจัดส่งข้าวมายังกรุงเทพฯ พวกเขาต้องติดสินบนเจ้าหน้าที่ การรถไฟเพื่อให้ได้รถตู้บรรทุก และเนื่องจากมีโรงสีหลายแห่งแข่งขันระหว่างกันเอง จึงทำให้ เงินสินบนมีจำนวนสูงอย่างมหาศาล ในการต่อสู้เพื่อครองอิทธิพลในธุรกิจค้าข้าว นายอ้วงต้อง เผชิญการต่อต้านจากบรรดาเจ้าของโรงสีและพ่อค้าข้าวในกรุงเทพฯ พอ ๆ กับที่ต้องเผชิญการ ต่อต้านจากนักการเมืองไทยบางคน ในที่สุด หลังจากต่อสู้มาได้ 1 ปี เขาก็ได้รวมกลุ่มเจ้าของ โรงสีจำนวน 20 คนจัดตั้งสมาคมผู้สีข้าวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเนื่องจากต้องการให้ องค์กรใหม่ที่มีอำนาจหนุนหลังอยู่บ้าง นายอ้วงจึงติดต่อทาง พ.อ.ผิน ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) ซึ่งเป็นประธานบริษัททหารสามัคคีและเล่นอนุรักษ เพื่อขอเข้ามาร่วมงานด้วย ขณะนั้นองค์การ ทหารผ่านศึกกำลัง เริ่มกิจการผลิตเครื่องดื่มที่มีชื่อของมีนเมาอยู่และทำได้ไม่ตึก พ.อ.ผิน ชุณหะวัณ จึงยอมรับหุ้นที่เล่นอ ในพ.ศ. 2490-2491 บริษัททหารสามัคคีจึงมีการจัดปรับปรุง กันใหม่พร้อมกับบรรดาล่ามฮักในล่มาคมผู้ค้าข้าวภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้ามา เป็นผู้ถือหุ้นร่วม ด้วย ทหารผ่านศึกในองค์กร เก่าต่างสลายใจที่ได้เข้าร่วมการค้าข้าว ซึ่งให้ผลกำไรงาม ขณะเดียวกัน บรรดาเจ้าของโรงสีก็ได้อิทธิพลทหารหนุนหลังในการต่อสู้เพื่อหาตลาดค้าและเพื่อ การขนส่งข้าว โดยความเป็นจริงการร่วมงานกันครั้งนั้นได้รับผลสำเร็จมากที่สุด เมื่อถึงพ.ศ. 2492 โรงสีข้าวจำนวน 70 แห่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เข้าเป็นล่มาฮักล่มาคม และ กลายมาเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัททหารสามัคคี ต่อมาไม่นานบริษัทก็ได้คุมขบวนรถตู้ของการรถไฟ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างเต็มที่ ขณะเดียวกัน ก็เริ่มมีกฎเกณฑ์และข้อกำหนดออกมา ให้บรรดาเจ้าของโรงสีปฏิบัติ เจ้าของโรงสีผู้ถือหุ้นของบริษัทถูกกำหนดว่า จะต้องขายข้าวอย่าง

⁷³ สังคิต พิริยะรังสรรค์, ทุนนิยมขุนนางไทย (พ.ศ. 2475-2503), หน้า 180.

น้อยครั้งหนึ่งที่ผลิตได้ให้แก่บริษัททหาร ล่ามคคี และบริษัทจะขายให้แก่รัฐบาลและส่งออกนอกประเทศ ให้ครบตามที่รัฐบาลตกลงไว้ อีกต่อหนึ่ง ในพ.ศ. 2495 บรรดาเจ้าของโรงสีทางภาคเหนือของประเทศไทยได้รวบรวมกันจัดตั้งเป็นสมาคมผู้สีข้าวภาคเหนือ ภายใต้ความอุปการะของบริษัททหารล่ามคคี เมื่อถึงปลายปีนั้น โรงสีข้าวจำนวน 132 แห่งทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือต่าง เป็นผู้ถือหุ้นอยู่ในบริษัทไทย เมื่อมีการปฏิวัติยึดอำนาจในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2494 จอมพลผิน ชุณหะวัณ ในฐานะเป็นผู้นำคนหนึ่งของการปฏิวัติจึงกลายเป็นนักการเมืองไทย 1 ใน 6 คนที่มีอำนาจมากที่สุด นับตั้งแต่นั้นมา บริษัททหารล่ามคคีก็ได้ร่วมมือเต็มที่กับรัฐบาลไทย คณะกรรมการอำนวยการและคณะกรรมการที่ปรึกษาของบริษัทมีแต่บุคคลสำคัญในวงการทหารและข้าราชการ บริษัทได้รับความช่วยเหลือทางการเงินอย่างสม่ำเสมอจากรัฐบาล อย่างเช่น ในพ.ศ. 2495 บริษัทได้รับเงินทุนกู้ยืมจากรัฐบาลเป็นจำนวนเงินถึง 40 ล้านบาท⁷⁴

การกู้เงินจากต่างประเทศก็เป็นอีกวิธีหนึ่งของการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจในภาคพาณิชย์กรรม เพราะการมีอำนาจทางการเมืองทำให้มีการใช้กลไกของรัฐขอกู้เงินจากต่างประเทศเพื่อมาดำเนินการค้าบริษัทของตน ดังจะเห็นได้จาก การตั้งบริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ การตั้งบริษัทดังกล่าวเป็นผลสะท้อนของการที่ "กลุ่มราชครู" ผลักดันให้มีการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พ.ศ. 2497 เพราะในปีเดียวกันนั้นเองบริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติได้ถูกก่อตั้งขึ้น ซึ่งทำให้มีการกล่าวโจมตีว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นเพียงเครื่องมือของทหารที่จะขยายงานทางด้านธุรกิจเอกชนของตน⁷⁵ และพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้ผลักดันให้กระทรวงการคลังค้าประกันการลงทุนของบริษัทนี้ โดยกล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีลอย ๆ ว่า "ให้กระทรวงการคลังค้าประกันการลงทุน"⁷⁶

⁷⁴ วิลเลียม สกินเนอร์, สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์, หน้า 350-351.

⁷⁵ อุกฤษณ์ ปัทมานันท์, "สหรัฐอเมริกา กับนโยบายเศรษฐกิจไทย (1960-1970)" (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 49.

⁷⁶ สัมภาษณ์ พ.อ. วรกร บัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง พ.ศ. 2500 ใน สยามนิกร (17 กรกฎาคม 2500) อ้างถึงใน อุกฤษณ์ ปัทมานันท์, "สหรัฐอเมริกา...", หน้า 49.

บริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ มีเงินทุนจดทะเบียนทั้งสิ้น 50,000,000 บาท แบ่งเป็น 500,000 หุ้น จากจำนวนผู้ถือหุ้นบริษัท จะเห็นได้ว่ามีผู้ถือหุ้นนิติบุคคล และเป็นเอกชนใน "กลุ่มราชครู" คิดเป็นจำนวนหุ้นถึง 373,000 หุ้น คือ ธนาคารแห่งประเทศไทย 123,000 หุ้น บริษัทอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย 50,000 หุ้น บ.สหการล้ามคดีย จำกัด 25,000 หุ้น บ.อุตสาหกรรมน้ำตาลชลบุรี 25,000 หุ้น บ.กระสอบอิสาณ จำกัด 25,000 หุ้น บ.พานไทย จำกัด 100,000 หุ้น บ.ไทยท่า จำกัด 25,000 หุ้น* ซึ่งล้วนแต่เป็นบริษัทที่มีสัมพันธ์แนบแน่นกับ "กลุ่มทหาร" ชวยราชครูทั้งสิ้น

เงินลงทุนของนิติบุคคลเหล่านี้มาจากเงินกู้จากธนาคารแห่งอเมริกา (Bank of America) ที่กระทรวงการคลังเป็นผู้ค้ำประกันจำนวน 10 ล้านเหรียญสหรัฐ หรือกว่า 200 ล้านบาท โดยนายเลียม บิวลัวร์ธ ดัดแปลงเงินเหรียญสหรัฐจำนวนนั้นมา เป็นเงินบาท ในอัตราที่สูงกว่าความเป็นจริง แล้วออกไปหุ้นให้นิติบุคคลเหล่านี้จำนวน 373,000 หุ้น นั้นหมายความว่าไม่มีการจ่ายค่าหุ้นจริง ส่วนการถือหุ้นของบุคคลธรรมดาที่มีการทำในทำนองเดียวกัน ผลสุดท้าย เงินกู้จำนวนกว่า 200 ล้านบาทนี้ตกอยู่แก่คนบางคน⁷⁷

ปรากฏว่าตั้งแต่ตั้งบริษัทมาถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2499 บริษัทกู้เงินจากต่างประเทศภายใต้การค้ำประกันของกระทรวงการคลัง ดังตารางที่ 28

*โปรดดูรายละเอียดใน อุกฤษณ์ ปัทมานันท์, "สหรัฐอเมริกา...", หน้า 51.

⁷⁷ Letter from Dr. John A. Loftus To Dr. Serm Vinicchayakul, Minister of Finance, Subject : Problem of The National Economic Development Corporation, 31 October 1957, อ้างถึงใน อุกฤษณ์ ปัทมานันท์, "สหรัฐอเมริกา...", หน้า 51.

ตารางที่ 28

แสดงการกู้เงินของบริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ (แยกตามสกุลเงิน)

ธนาคาร อเมริกา เงินเหรียญ สหรัฐฯ	กระทรวง การคลัง เงินบาท	บริษัท ชำ เน เงินปอนด์	บริษัทฟิลลิปส์ (น้ำตาลสุพรรณ บุรี) เงินเหรียญ สหรัฐฯ	บ.ฟิลลิปส์ (กระดาษ บางปะอิน) เงินสหรัฐฯ	เจมส์แมกกี เงินปอนด์
10,000,000	10,000,000	36,975.8.0	6,383,620.70	11,188,800	368,096.15.9

ที่มา : รายงานสับของนายเลื่อน ชุ่มกมล เรื่อง รายงานการตรวจบัญชีการเงิน บริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ จำกัด ประจำงวดสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2499, อ้างถึงใน
ออกฤษฎี ปีที่มานั้น, "สหรัฐฯอเมริกา...", หน้า 52.

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมทาง เศรษฐกิจของภาคพาณิชย์กรรมโดย มีบริษัทล่าชา และมีเครือข่ายทั่วประเทศ ทำให้เกิดการผูกขาดของ "กลุ่มราชครุ" โดยผ่านการ ใช้อำนาจรัฐให้การสนับสนุนบริษัทของ กลุ่มตนให้ได้รับสิทธิพิเศษในการจำหน่ายสินค้าบางอย่าง และให้ได้อภิสิทธิ์ในการใช้รถไฟในการขนส่งสินค้าของกลุ่มตน ฯลฯ นอกจากนี้ "กลุ่มราชครุ" ยังหันไปร่วมมือกับพ่อค้าชาวจีนในการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจ และมีแหล่งเงินทุนต่างประเทศ สนับสนุน ทำให้บทบาททางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มราชครุ" สามารถแพร่ขยายการลงทุนไปได้ อย่างกว้างขวาง

2. การดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจในภาคการเงิน การธนาคาร

การลงทุนทางด้านการเงิน การธนาคารหลังการทำรัฐประหาร 2490 ของ "กลุ่มราชครุ" เริ่มในพ.ศ. 2492 โดยการตั้งธนาคารแหลมทองและมีพลตรีลฤชดี ณะรัยต์ พลตรีไชย ประทีปะเส่น นายโอสถ โกศิน นายใหญ่ นันทาภิวัฒน์ นายไพศาล นันทาภิวัฒน์ ฯลฯ เป็นกรรมการและจนถึง พ.ศ. 2500 มีการตั้งบริษัทประเภทการเงิน การธนาคารอยู่ประมาณ 16 บริษัทนี้ โดยในจำนวน 14 บริษัทนี้ประกอบไปด้วย ธนาคาร ทรัสตี บริษัทประกันภัยและ บริษัทประกันชีวิต⁷⁸ (โปรดดูตารางที่ 26 และภาคผนวก)

การดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจ วิธีแรกคือการใช้อำนาจทางการเมืองสนับสนุนให้ มีการใช้เงินของรัฐในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเล่นอพระราชบัญญัติการเลือกตั้งองค์กรของรัฐบาล ในพ.ศ. 2496 ของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็เป็น วิธีการหนึ่งที่จะทำให้องค์กรในความควบคุมดูแลของ "กลุ่มราชครุ" เช่น อจล. รสพ. และ องค์กรน้ำตาลไทย (ที่มีนายเลื่อน พงษ์โสภณ เป็นผู้อำนวยการและเป็นคนในสังกัด "กลุ่มราชครุ" ด้วย) ได้เป็นองค์กรของรัฐบาลและสิทธิข้อหนึ่งที่องค์กรรัฐบาลจะได้รับก็คือ สามารถนำเงินงบประมาณแผ่นดินไปใช้ในการเลือกตั้งองค์กรของรัฐบาลและสนับสนุนองค์กรโดย ไม่ต้องผ่านสภาพิจารณาเห็นชอบ⁷⁹ ก็เท่ากับว่าถ้าพระราชบัญญัติดังกล่าวถูกประกาศใช้ก็จะทำให้

⁷⁸ "ประกาศกรมทะเบียนการค้า" ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2492-2500.

⁷⁹ รายงานการประชุมสัมมนาอภิสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2496 (วิสามัญ), หน้า 308.

บริษัทหรือหน่วยงานของ "กลุ่มราชครุ" ที่สามารถเข้าไปเป็นองค์การของรัฐบาลได้ก็จะสามารถนำเงินของแผ่นดินไปใช้ได้อย่างอิสระ โดยที่สภาผู้แทนราษฎรไม่อาจควบคุมได้ ทั้ง ๆ ที่เงินงบประมาณนั้นเป็นเงินภาษีของประชาชน ซึ่งควรจะนำไปใช้ในทางสาธารณประโยชน์มากกว่าส่วนบุคคล

ธนาคารอุตสาหกรรมก็เป็นแหล่งทางการเงินของ "กลุ่มราชครุ" อีกแห่งหนึ่ง เพราะหน่วยงานที่เป็นองค์การของรัฐบาลสามารถใช้เงินจากธนาคารอุตสาหกรรมได้อันเนื่องมาจากตามพระราชบัญญัติธนาคารอุตสาหกรรม พ.ศ. 2495 ได้ระบุว่า การจัดตั้งธนาคารขึ้น เรียกว่า "ธนาคารอุตสาหกรรม" เพื่อส่งเสริมการประกอบอุตสาหกรรมและเพื่อทำการช่วยเหลือให้มีการประกอบอุตสาหกรรมใหม่เกิดขึ้น และให้การประกอบอุตสาหกรรมที่มีอยู่แล้วขยายตัวหรือปรับปรุงตัวให้ทันสมัยและเพื่อส่งเสริมให้เงินไปลงทุนในการอุตสาหกรรม⁸⁰ ตามพระราชบัญญัติจะเป็นการสนับสนุนทางด้านการเงินแก่อุตสาหกรรมทั่วไป แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่ารัฐบาลให้ความช่วยเหลือการอุตสาหกรรมโดยจำกัดความช่วยเหลือเพียงองค์การของรัฐบาลและบริษัทจังหวัดเท่านั้น โดยรัฐบาลให้เหตุผลว่า

"...องค์การของรัฐบาลมีหลักฐานแน่นอนตั้งอยู่ในความคุ้มครองของรัฐบาล ส่วนบริษัทจังหวัดนั้นก็อยู่ในบังคับแห่งกฎหมายแพ่งและพาณิชย์..."⁸¹

ซึ่งก็เท่ากับว่าธนาคารอุตสาหกรรมเป็นฐานทางการเงินให้กับ "กลุ่มราชครุ" เพราะ "กลุ่มราชครุ" มีบทบาทในบริษัทจังหวัดและองค์การของรัฐบาล (อจส., รสพ.) อยู่ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการออกพระราชบัญญัติต่าง ๆ นั้น ผู้ที่ได้ประโยชน์จากพระราชบัญญัติฉบับนี้คือ บริษัทและองค์การของรัฐบาลที่มี "กลุ่มราชครุ" ควบคุมดูแลอยู่

การดำเนินการวิธีที่สองคือการร่วมมือกับตระกูลที่มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจหลายตระกูล ตระกูลแรกที่จะกล่าวถึงนี้เป็นตระกูลที่มีบทบาททางด้านการเงิน การธนาคารและยังเป็นตระกูลที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับ "กลุ่มราชครุ" คือ ตระกูลโสภณพานิช ตัวอย่างที่จะแสดงให้เห็นถึงการร่วมมือกันระหว่างคนสองกลุ่มก็คือ ธนาคารกรุงเทพ ซึ่งมี "กลุ่มราชครุ" เข้าไป

⁸⁰ ราชกิจจานุเบกษา แผนกฤษฎีกา ภาค 1 ตอน 4, หน้า 16-17.

⁸¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 3/2496 (สามัญ), หน้า 66-67.

เป็นกรรมการมาก เช่น พ.อ.ศิริ สิริโยธิน พ.อ.ประमाण อติเรกลำร พ.ต.ต.พันธ์ศักดิ์ วิเศษศักดิ์⁸² นอกจากนี้ การดำเนินกิจการของธนาคารกรุงเทพ ขณะนั้นเป็นไปในทางเสี่ยงภัย โดยดำเนินกิจการในหน้าที่ซึ่งไม่ใช่กิจการของธนาคารพาณิชย์จะกระทำ เช่น นำเงินของธนาคารไปซื้อที่ดินเป็นจำนวนล้าน ๆ บาท เมื่อขายได้มีกำไรแทนที่จะนำเงินนั้นเข้าบัญชีธนาคาร กลับเอากำไรส่วนใหญ่เป็นของส่วนตัว โดยแบ่งกันในหมู่พวกอิทธิพล นอกจากนี้ ยังมีบัญชีลับ ๆ เอาเงินของธนาคารให้ผู้อื่นกู้โดยคิดดอกเบี้ยสูง ๆ แล้วเอาดอกเบี้ยให้ธนาคารในอัตราต่ำ ส่วนที่เกินก็เอาไปแบ่งกันเอง⁸³ และในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2490-2500 ธนาคารกรุงเทพ สามารถทำการเปิดสาขาในประเทศถึง 11 แห่ง และเปิดสาขาในต่างประเทศถึง 4 แห่ง ซึ่งในบรรดาธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ จะเปิดสาขาภายในประเทศเท่านั้น ไม่มีธนาคารใด (ยกเว้น ธนาคารกรุงเทพ) เปิดสาขาในต่างประเทศเลย⁸⁴ การที่ธนาคารกรุงเทพ เปิดสาขาที่ ญี่ปุ่นได้ก็โดยอาศัยตำแหน่งทางการเมืองของ พล.ต.ศิริ สิริโยธินเป็นผู้ดำเนินการเจรจาให้ สืบเนื่องมาจากภายหลังญี่ปุ่นประสบกับความพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 และก็ต้องใช้จ่ายเงินทองในการฟื้นฟูบูรณะประเทศเป็นการใหญ่ นอกจากนี้แล้ว ยังปรากฏว่าญี่ปุ่นยังได้ประสบกับปัญหาการขาดแคลนอาหารต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือข้าว เป็นเหตุให้ต้องพึ่งพาอาศัยประเทศไทยเราเป็นอย่างมาก ในการเจรจาติดต่อทางการค้าที่มีพลตรี ศิริ สิริโยธินเป็นผู้เจรจาทำสัญญาการค้า ดังนั้น จึงได้เสนอเปิดสาขาของธนาคารกรุงเทพ ขึ้นที่นั่นโดยให้เหตุผลว่า

"...การที่เราจะช่วยเหลือทางด้านอาหารกับญี่ปุ่นนั้นถ้าหากเราไม่มีสาขารธนาคารของเราดำเนินการแล้ว การที่เราจะส่งเสริมความสัมพันธ์ในทางการค้าก็ไม่ถนัด..."⁸⁵

⁸² สังคิต พิริยะรังสรรค์, ทุนนิยมขุนนางไทย (พ.ศ. 2475-2503), หน้า 404.

⁸³ กข. (3) สร. 0201.45.4/6, เรื่อง การดำเนินกิจการของธนาคารกรุงเทพ จำกัด, หน้า 1.

⁸⁴ กข. กค. 0301.4.1/1, เรื่อง ธนาคารพาณิชย์และสาขาทั่วประเทศ, หน้า 10-19.

⁸⁵ พรรณี บัวเล็ก, "การเติบโตและพัฒนา การของนายทุนธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย (2475-2516)" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 115.

ทางฝ่ายนายชิน โสภณพานิชเองได้มีบทบาทในการสร้างฐานทาง เศรษฐกิจให้กับ

"กลุ่มทหาร" ซอยราชครู โดยการร่วมมือกันทำธุรกิจ เช่น ธนาคารกรุงเทพ บริษัทเอเชียเทรดดิ้ง มีพ.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ เป็นกรรมการ เมื่อพ.ศ. 2495 บริษัทโรงน้ำแข็งโลกเหนือ มี พ.ต.ต. พันธศักดิ์ วิเศษศักดิ์* เป็นกรรมการในพ.ศ. 2495 บริษัทวิโรลินประกันภัย มีพ.ต.ต. พันธศักดิ์ เป็นกรรมการ เมื่อพ.ศ. 2495 บริษัทภาพยนตร์กรุงเกษม มีพ.ต.ต. พันธศักดิ์ เป็นกรรมการ ในพ.ศ. 2497 และบริษัทกรุงเทพธนบุรีพาณิชย์ มีพ.ต.ต. พันธศักดิ์ เป็นกรรมการในพ.ศ. 2498 เป็นต้น และกิจการที่จะยกเป็นตัวอย่างก็คือ บริษัทเอเชียเทรดดิ้ง จำกัด (ซึ่งในปี 2508 ได้เปลี่ยนเป็นธนาคาร เอเชียเทรดดิ้ง)⁸⁶ บริษัทนี้ทำธุรกิจประเภทโหยก๊วน** และการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ สืบเนื่องมาจากนับตั้งแต่ระยะสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2489-2491) ได้มีการส่งเงินกลับประเทศจีนกันมาก เฉลี่ยว่ามีการส่งเงินจากกรุงเทพฯ ไปยังประเทศจีน ประมาณ 25-30 ล้านบาท/เดือน เพื่อช่วยเหลือครอบครัวของตนที่ประสบภัยพิบัติจากสงคราม และเนื่องจากมีการหลั่งไหลของชาวจีนเข้ามาในประเทศไทย เป็นจำนวนมาก และหลังจากชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนแล้วในพ.ศ. 2492 เมื่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าสู่ภาวะปกติก็มีการส่งเงินกลับไปบูรณะประเทศและช่วยเหลือครอบครัวของตนตามเดิมประมาณ 2 ล้านบาท/เดือน การส่งเงินเข้าไปในประเทศจีนระยะนี้ จะส่งผ่านธนาคารของสาธารณรัฐประชาชนจีน ในฮ่องกง ซึ่งคนจีนในไทยจะส่งเงินกลับไปยังบ้านเมืองเดิมของชาวจีนจากบรรดาร้านโหยก๊วนต่าง ๆ ที่มีในระยะนั้น ร้านโหยก๊วนจะต้องมีใบอนุญาตในการรับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

* พ.ต.ต. พันธศักดิ์ วิเศษศักดิ์ เป็นนายตำรวจคนสนิทของพล.ต.ท. เผ่า ศรียานนท์คนหนึ่ง ที่ได้ "แหวนอัศวิน" ดังนั้น พ.ต.ต. พันธศักดิ์ วิเศษศักดิ์ จึงเป็น "อัศวิน" ของพล.ต.ท. เผ่า ศรียานนท์. โปรดดูรายละเอียดจาก สุราษฎร์ ยัมประเสริฐ, "การเคลื่อนไหว...", หน้า 166.

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 109-110.

** โหยก๊วนหมายถึง สถานที่ที่ส่งจดหมายพร้อมเงินไปให้ญาติพี่น้องชาวจีนในประเทศจีน สืบเนื่องมาจากมีชาวจีนจำนวนมากเข้ามาอาศัยทำมาหากินในประเทศไทย ส่วนมากเป็นผู้ขาย เมื่อมาทำมาหากินในไทยก็เก็บเงินหรือส่งข่าวคราวไปให้ครอบครัวในประเทศจีน จึงเกิดธุรกิจโหยก๊วนขึ้น (โปรดดูรายละเอียดใน สุชาติ ตันตสุฤกษ์ "โหยก๊วน : การส่งเงินกลับประเทศโดยชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530) บทที่ 2.

แต่อย่างไรก็ตาม นับแต่พ.ศ. 2496 ไปแล้วบรรดาร้านโหยก๊วนต่าง ๆ ที่รวมตัวกันเป็นสมาคมโหยก๊วนได้ส่งเงินผ่านบริษัทเอเชียทรัสต์เพื่อส่งต่อไปยังธนาคารของซินคอมมิวนิสต์ที่อยู่ในฮ่องกงอีกทีหนึ่ง⁸⁷ ทำให้บริษัทเอเชียทรัสต์มีบทบาทในการผูกขาดเงินที่จะส่งไปประเทศจีน ซึ่งบริษัทเอเชียทรัสต์เป็นกิจการของกลุ่มโสมถพานิชและ "กลุ่มทหาร" ช่ยยราชครู เข้าไปมีผลประโยชน์ร่วมกันในเอเชียทรัสต์ด้วย

ตระกูลที่ส่งที่มีความสัมพันธ์กับ "กลุ่มราชครู" คือตระกูลศรีเฟื่องฟูง นายเกียรติ ศรีเฟื่องฟูง (นายแต้เหลียงอิม) เกิดเมื่อพ.ศ. 2459 เป็นลูกชายของผู้ใหญ่จ๊วยกับนางไนแห่งตลาดบางสี อ.ส่งพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี เข้าศึกษาที่โรงเรียนจีนแห่งหนึ่งใน อ.ส่งพี่น้องชื่อโรงเรียนฮัวมิง ต่อมาก็ย้ายมาศึกษาโรงเรียนจีนที่บางกอก คือ โรงเรียนซิหิมง ระหว่างที่ศึกษาอยู่โรงเรียนนี้มีเพื่อนร่วมโรงเรียนรุ่นพี่ของเขาคนหนึ่งศึกษาอยู่และภายหลังต้องมามีส่วนสัมพันธ์ในทางธุรกิจร่วมกัน รุ่นพี่ผู้นั้นคือ อุเทน เตชะไพบูลย์

จากนั้นนายเกียรติ ศรีเฟื่องฟูง ก็ไปศึกษาต่อที่เซนต์ลิตีเฟนคอลเลจ ฮ่องกง และไปต่อที่โรงเรียนเผยอิง อยู่ที่กวางเจา ประเทศจีนจนจบปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยหลิงหนัน เมืองหางโจว ระหว่างนั้นเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง นายเกียรติ ศรีเฟื่องฟูง ได้ไปสมัครเข้าเป็นทหาร ด้วยพื้นฐานการศึกษาที่มีอยู่ทำให้นายเกียรติ ศรีเฟื่องฟูงถูกส่งตัวไปเรียนวิชาการบินที่สหรัฐอเมริกาติดต่อดำเนินการต่อที่ประจำกองทัพอากาศที่ 14 กิกมินตั้ง ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็น "เสร์ไทย" อีกด้านหนึ่ง ระหว่างได้เป็นเสื่ออากาศได้พบกับ "เจนี่" บุตรีเศรษฐีใหญ่เจ้าของธนาคารมณฑลกวางตั้งต่อมาได้แต่งงานกัน

ในพ.ศ. 2485 นายเกียรติ ศรีเฟื่องฟูง พากรรยาและลูกกลับเมืองไทย เนื่องด้วยสงครามยังไม่สงบช่วงแรกจึงพักหลักทำธุรกิจค้าขาย เบ็ดเตล็ดกับน้องชายที่ชื่อบุญทรง ที่อำเภอส่งพี่น้อง จนสงครามสงบ นายเกียรติ ศรีเฟื่องฟูง ตัดสินใจเข้ากรุงเทพฯ ช่วงนั้นธุรกิจที่บ้านคือโรงสีข้าว จึงได้เปิดร้านขายข้าวสารเล็ก ๆ แห่งหนึ่งที่เยาวราช ด้วยพื้นฐานของพ่อตาที่มีกิจการธนาคารมณฑลกวางตั้งอยู่แล้ว นายเกียรติ ศรีเฟื่องฟูง จึงเข้าพบพลเรือตรีถวัลย์ ธารังนา วาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรียุคตั้งกล่าวขอเปิดธนาคารมณฑลกวางตั้งสาขาประเทศไทย

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 126.

กิจการธนาคารดำเนินไปได้ระยะหนึ่งก็ต้องปิดกิจการลง เมื่อกองทัพแดงของ เหมา เจ๋อตงชนะ กองทัพของ ก๊กมินตั๋งของจอมพลเจียงไคเช็ค เมื่อ พ.ศ. 2492 ต่อมาจอมพลผิน ชุณหะวัณ ได้อนุมัติให้นายเกียรติ ศรีเพ็องฟุ้งต่อไปอนุญาตประกอบกิจการธนาคารต่อไป จึงเป็นบทเริ่มต้น ของสายสัมพันธ์ระหว่าง "เกียรติ ศรีเพ็องฟุ้ง" กับ "กลุ่มราชครู"⁸⁸

ต่อมานายอุเทน เตชะไพบูลย์ นายอื้อ สือ เหลียง นายเกียรติ ศรีเพ็องฟุ้ง พระยา โททวนนิคมมนตรี พระยาจินดารักษ์ ร่วมกันตั้งธนาคารสิงขร โดยใช้ใบอนุญาตธนาคาร มณฑลลาวจางตั้งสาขาประเทศไทยของนายเกียรติ ศรีเพ็องฟุ้ง นั่นเอง ธนาคารสิงขรในอดีต เมื่อ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2493 ก็คือธนาคารศรีนครในปัจจุบัน

เมื่อกิจการธนาคารสิงขรลงตัว นายเกียรติ ศรีเพ็องฟุ้ง ก็หันไปจับธุรกิจด้าน ประกันภัย โดยตั้งบริษัทศรีนครประกันภัย จำกัด เมื่อพ.ศ. 2495 เริ่มด้วยทุน 10 ล้านบาท ผู้ถือหุ้นนอกจากนายเกียรติ ศรีเพ็องฟุ้งและพี่เขย (เจริญ พานิชชีวะ บิดานายสมบัติ พานิชชีวะ) แล้วยังมีนายอุเทน เตชะไพบูลย์ ขุนเค็รชฐภักดี อื้อ สือ เหลียง และพล.ต.ประมาธ อติเรกล่าร ต่อมาในพ.ศ. 2496 เมื่อพล.ต.ประมาธ อติเรกล่าร เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม มีดำริอยากจะทำตั้งบริษัท .ล.พ. ประกันภัยขึ้นเพื่อรับประกันให้กับกิจการ .ล.พ. รัฐวิสาหกิจ ในสังกัดกระทรวงคมนาคม พล.ต.ประมาธ อติเรกล่าร จึงทบทวนนายเกียรติ ศรีเพ็องฟุ้ง ให้เข้าร่วมในกิจการดังกล่าว ทางร.ล.พ.จะถือหุ้นส่วนหนึ่ง บริษัทไทยศรีนครประกันภัย ถือหุ้น ส่วนหนึ่ง และที่เหลือกระจายไปในหมู่พนักงานร.ล.พ. และพนักงานของศรีนครประกันภัยด้วยทุน จดทะเบียนขึ้นแรก 3 ล้านบาท โดยมีพล.ต.ประมาธ อติเรกล่าร ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ บริษัทร.ล.พ. ประกันภัยคนแรก⁸⁹

ต่อมา พล.ต.ประมาธ อติเรกล่าร ได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็น รองนายกรัฐมนตรี จึงต้องลาออกจากตำแหน่งในร.ล.พ.ประกันภัย อันเป็นผลทำให้นายเกียรติ ศรีเพ็องฟุ้ง เข้ารับหน้าที่ในบริษัทนี้อย่างเต็มตัว ในปีถัดมานายเกียรติ ศรีเพ็องฟุ้ง เริ่มรุกเข้า ล้วงการอุตสาหกรรมสิ่งทอ ด้วยการตั้งบริษัทอุตสาหกรรมทอผ้าไหม จำกัด หนึ่งในผู้ถือหุ้นคือ พล.ต.ประมาธ อติเรกล่าร ที่เข้าไปในนามบริษัท อติเรกเฮนเตอร์ไพร่ ดังนั้น ความสัมพันธ์ ระหว่างพล.ต.ประมาธ อติเรกล่าร กับนายเกียรติ ศรีเพ็องฟุ้ง จึงมีความสัมพันธ์กลมกลืนกันมาก ดังที่พล.ต.ประมาธ อติเรกล่าร ได้ให้สัมภาษณ์ในหนังสือผู้นำธุรกิจว่า

⁸⁸ นายมหา เค็รชฐี (นามแฝง), "ศรีเพ็องฟุ้ง-พานิชชีวะ : ขุนคลังคู่บัลลังก์ "ราชครู" มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 12 ฉบับที่ 623 (31 กรกฎาคม 2535) : 23.

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

"...ผมรู้จักกับคุณ เกียรติ ศรีเพ็ญพงษ์ มานานร่วม 30 ปีแล้วตั้งแต่สมัยที่ผมเป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม ตอนนั้นก็เพียงรู้จักและชอบพอกันเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างผมกับคุณ เกียรติก็มีมาเรื่อย ๆ ตลอดเวลา ที่รู้จักกันมาจน บัจจุบัน ผมกับคุณ เกียรติได้ร่วมทุน ร่วมกิจการมาด้วยดีตลอด นอกจากร่วมทำ ธุรกิจในระจกไทยอาซาฮีแล้วก็ร่วมทุนกันทำโซดาไฟไทยอาซาฮีและมีการทำธุรกิจ เล็ก ๆ หลายอย่าง เช่น ครีนครประกันภัย ร.ล.พ.ประกันภัย เป็นต้น ผมให้การ สนับสนุนคุณ เกียรติมาตลอดในฐานะผู้ใหญ่กว่า..."⁹⁰

ตระกูลที่สามคือ ตระกูลเตชะไพบูลย์ จากที่กล่าวไปแล้วว่านายเกียรติ ศรีเพ็ญพงษ์ ได้รู้จักกันนายอุเทน เตชะไพบูลย์สมัยเรียนหนังสือ จึงทำให้สายสัมพันธ์ระหว่าง "กลุ่มราชครู" กับ "เตชะไพบูลย์" มีตระกูลศรีเพ็ญพงษ์เป็นตัวเชื่อม ความสัมพันธ์ของ "กลุ่มราชครู" กับ เตชะไพบูลย์เห็นได้จากตระกูลเตชะไพบูลย์ได้ตั้งบริษัทเคเรชฐการ จำกัด (2495) โดยเป็นบริษัท นายหน้ารับประมูลทำสินค้าผูกขาดต่าง ๆ และสาธารณูปการ เช่น การไฟฟ้า การเดินรถ การเดินเรือประจำทางและที่สำคัญคือ การประมูลค่าลู่รางจากรัฐบาล ดังนั้นจึงเชิญ "กลุ่มราชครู" เข้าไปเป็นคณะกรรมการ คือ พลตรีพจน์ อุณหะวัณ พลตรีไฉ่ว ไฉ่วแสนยากร พลตรีวีรวัฒน์ วิมลวัฒน์โยธิน เป็นต้น⁹¹ นอกจากนี้ยังเชิญ พ.อ.ประมาธ อติเรกสาร เป็นกรรมการบริษัท ไทยครีนครประกันภัยและคลังสินค้า (2496) เพื่อคุ้มครองธุรกิจของบริษัทดังกล่าว⁹²

จากการดำเนินงานทางด้านการเงิน-การธนาคารของ "กลุ่มราชครู" จะเห็นได้ว่า ฐานทางด้านการเงินของ "กลุ่มราชครู" เข้มแข็ง อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางการเมือง สนับสนุนให้ใช้เงินของรัฐโดยการ เล่นอภะราชบัญญัติ การจัดตั้งองค์การของรัฐบาลในพ.ศ. 2496 และพระราชบัญญัติธนาคารอุตสาหกรรม พ.ศ. 2495 เป็นต้น กับความสัมพันธ์กับตระกูลที่มีบทบาท สำคัญทางด้านการเงิน-การธนาคาร เช่นตระกูลโกลดพนิช ศรีเพ็ญพงษ์ และเตชะไพบูลย์ เป็นต้น จากฐานทางด้านการเงินที่เข้มแข็งนี้เองส่งผลให้ "กลุ่มราชครู" สามารถดำเนินกิจกรรม ทางเศรษฐกิจโดยไม่มีปัญหาในเรื่องเงินทุนและสามารถขยายบทบาททาง เศรษฐกิจไปสู่ภาค ต่าง ๆ ด้วยการตั้งบริษัทจำนวนมากได้

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

⁹¹ พรรณ บัวเล็ก, วิเคราะห์นายทุนธนาคารพาณิชย์ของไทย พ.ศ. 2475-2516, หน้า 141.

⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 142-143.

3. การดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรม

การลงทุนทางภาคอุตสาหกรรมนี้ปรากฏในพ.ศ. 2492 คือ บริษัทอุตสาหกรรมยางและพลาสติก จำกัด ซึ่งบริษัทนี้จัดทะเบียนวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2492 มีพลอากาศตรี มณี มหาสันทนะ เวชยันต์รังสฤษดิ์ พระยาคุศลนทร (น้อม ยศุศลนทร) นายสมจิตร์ ยศุศลนทร นายพูน เข็มโกกรฤกษ์ ฯลฯ เป็นต้น หลังจากนั้นก็มี การก่อตั้งบริษัทต่าง ๆ มากขึ้นเป็นจำนวนถึง 18 บริษัท ในระหว่างพ.ศ. 2492-2500 ในการประกอบการอุตสาหกรรมของ "กลุ่มราชครู" มีทั้งที่เป็นของวิสาหกิจของรัฐ เช่น บริษัทอุตสาหกรรมน้ำตาลแห่งประเทศไทย สังกัดกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม และบริษัทชลประทานซีเมนต์ สังกัด สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเกษตร⁹³ และเป็นอุตสาหกรรมที่ประกอบการเอง เช่น บริษัทอุตสาหกรรมไม้ทหารผ่านศึก (2493) บริษัท โรงงานทอผ้ากรุงเทพ จำกัด (2493) บริษัทเหมืองแร่บุรพา เศรษฐกิจ (2500) เป็นต้น (โปรดดูรายละเอียดชื่ออุตสาหกรรมของ "กลุ่มทหาร" ซอยราชครู ในตารางที่ 27 และภาคผนวก)

การดำเนินการในภาคอุตสาหกรรม ส่วนมากจะเป็นการลงทุนของ "กลุ่มราชครู" เป็นหลักโดยมีการร่วมมือกับพ่อค้าชาวตะวันตก และพ่อค้าชาวจีนเป็นส่วนน้อย เช่น โรงงานกระดาษและเชื้อกระดาษไทย จำกัด (2500) มีพ.อ. ช่าง เขว่งศักดิ์สงคราม นายสงวน สันทรสาธา นายมงคล ศิริยานนท์ นายถาวร พรประภา นายเวเนปีเตอร์ เจมส์ลีแวน ฯลฯ เป็นกรรมการ บริษัทอุตสาหกรรมทอผ้าไทย จำกัด (2497) มีพลตรีประมาธ อติเรกสาร นายสง่า ศรีเพ็ญ นายเฉลิม เขียวลกุล นายหลิว แซ่ฉั่ว นายเมียงอิน แซ่ฉี่ นายบันม้อ แซ่ปึง ฯลฯ เป็นกรรมการและท้ายสุดคือ บริษัทโรงงานทอผ้ากรุงเทพ จำกัด (2493)

⁹³ อุกฤษณ์ ปัทมานันท์, "สหรัฐอเมริกา กับนโยบาย เศรษฐกิจไทย (1960-1970)",

มี พ.อ.น้อม เกตุญาติ นายชินและนางนันทมา อัสน์กุล นางหม้อ อึ้งเจริญ นายวิศ เตอร์ ยุง นายซี แอล แพน นายกิ่งปอ ยู นายชงัน แซ่เบ๊ ฯลฯ เป็นกรรมการ⁹⁴ เหตุที่นายทุนสิ้น
 สิ้นใจทางด้านอุตสาหกรรมน้อย อาจ เป็นเพราะการประกอบอุตสาหกรรมต้องใช้ความรู้
 ความสามารถและเทคนิคมากมาย รวมถึงการลงทุนจำนวนมาก ทั้งยังต้องหาตลาดให้กับสินค้า
 ซึ่งนายทุนชาว จีนไม่สิ้นหัดใน เรื่องนี้ เมื่อเทียบกับพ่อค้าชาว ตะวันตกที่มีความเชี่ยวชาญใน
 อุตสาหกรรมหนักและเทคโนโลยีทางการผลิตมากกว่า "กลุ่มราชครู" จึงเลือกร่วมลงทุนกับ
 พ่อค้าชาว ตะวันตกมากกว่า

การดำเนินการอีกวิธีหนึ่งคือ การใช้อำนาจทางการเมืองสนับสนุนให้ "กลุ่มราชครู"
 สามารถตั้ง โรงงานทอกระสอบ ซึ่งมีความจำเป็นมากในการบรรลุผลิตผลทางการ เกษตรอันเป็น
 สินค้าส่งออกสำคัญของไทยในขณะนั้น เช่น ข้าว ดังจะเห็นได้จากกรณีจอมพลผิน ชุณหะวัณ
 (ผู้บัญชาการทหารบก) ได้มีโครงการที่จะตั้ง โรงงานทอกระสอบซึ่งเป็นโครงการบูรณะ เศรษฐกิจ
 ภาคอีสาน อันเนื่องมาจากการที่ผู้บัญชาการทหารบกได้รวมโรงสี 74 โรง เข้าด้วยกัน ทำให้เกิด
 ความต้องการกระสอบในราว ๆ 4 ล้านใบเพื่อบรรจุข้าวที่สีแล้ว ในขณะที่เดียวกันทางรัฐบาลก็มี
 โครงการที่จะตั้ง โรงงานทอกระสอบขึ้นมา เหมือนกัน แต่ในท้ายที่สุดแล้ว จอมพล ป.พิบูลสงคราม
 ได้ตัดสิ้นใจให้อผศ. สัตตั้ง โรงงานทอกระสอบขึ้นเอง โดยให้กู้เงินจากธนาคารออมสินและรัฐบาล
 เป็นผู้ค้ำประกัน⁹⁵ จากตัวอย่างดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงอำนาจของจอมพลผิน ชุณหะวัณ ในการ
 ประกอบการทาง เศรษฐกิจของ "กลุ่มราชครู" ในลักษณะของการผูกขาดการประกอบการ
 อุตสาหกรรมบางอย่างได้อย่างแท้จริง

จากที่กล่าว มาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า "กลุ่มราชครู" มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจมากโดย
 อาศัยอำนาจทางการเมือง และการร่วมมือกับพ่อค้าชาว จีนเป็นวิธีการสำคัญ ซึ่งปรากฏให้เห็นทั้ง
 ในภาคพาณิชย์กรรม ภาคการเงิน-การธนาคาร และภาคอุตสาหกรรม ซึ่งจะเห็นภาพรวมทั้งหมด
 ได้โดยดูจากกรณีศึกษา เรื่องการค้าข้าวของ "กลุ่มราชครู"

⁹⁴ "ประกาศกรมทะเบียนการค้า" ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2493-2500.

⁹⁵ กลข. (2) สร. 0201.22.2.4/9, เรื่อง โรงงานทอกระสอบปานขององค์การ
 ทหารผ่านศึก, หน้า 24.

4. บทบาททางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มทหาร" ชอยราชครุ : ศึกษากรณีเรื่องข้าว

จากที่กล่าวไปแล้วว่าข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในการส่งออก ดังนั้น ผู้วิจัยจะใช้กรณีการค้าข้าวนี้เป็นกรณีศึกษา เพื่อเชื่อมโยงบทบาททางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มทหาร" กับระบบเศรษฐกิจไทย โดยรวมเพื่อที่จะอธิบายให้เห็นถึงรูปแบบของการลงทุนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทต่าง ๆ ในกลุ่มสินค้าเดียวกันคือ ข้าว

"กลุ่มทหาร" ชอยราชครุได้ให้ความสนใจในเรื่องการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าว ดังจะเห็นได้จากบันทึกชีวิตและเหตุการณ์ของจอมพลผิน ชุณหะวัณได้กล่าวถึงความสำคัญของข้าวไว้ว่า "...ข้าพเจ้า (จอมพลผิน ชุณหะวัณ-ผู้เขียน) เห็นว่าข้าวเป็นปัจจัยสำคัญของพลเมืองภายในประเทศและภายนอกประเทศ ซึ่งพลเมืองใช้ข้าวเป็นอาหารเกือบ 100 % เมื่อเหลือกินแล้วก็ส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ นับว่าเป็นรายได้สูงกว่าสินค้าใด ๆ ของประเทศไทย..."⁹⁶ จากการที่ "กลุ่มราชครุ" เห็นความสำคัญของข้าว ทำให้ "กลุ่มราชครุ" พยายามที่จะเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการควบคุมอุตสาหกรรมข้าว เริ่มจากการรวบรวมโรงสีจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือจำนวน 132 แห่งมาอยู่ภายใต้การอุปการะของบริษัททหารสามัคคีในปลายพ.ศ. 2495 ลำเหตุที่เจ้าของโรงสียินยอมอยู่ภายใต้การอุปการะของบริษัททหารสามัคคีเพราะเจ้าของโรงสีต่างประสบปัญหาในการขนส่งข้าวและปัญหาทางการตลาดในขณะที่ "กลุ่มราชครุ" สามารถคุมเรื่องการขนส่งและการตลาดได้ กล่าวคือ "กลุ่มราชครุ" สามารถคุมการขนส่ง ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศได้โดยการใช้อำนาจรัฐในการอนุมัติให้ขอศ. ได้สิทธิพิเศษในการใช้รถไฟขนส่งสินค้ามากกว่าพ่อค้ากลุ่มอื่น ๆ และให้บริษัทไทย-เดนมาร์กสามารถขนข้าวที่รัฐจำหน่ายแก่ประเทศใกล้เคียงหรือข้าวที่รัฐจะอนุญาตให้องค์การของรัฐบาลสหประชาชาติจำหน่ายภายในประเทศ รวมทั้งให้บริษัททหารสามัคคีส่งข้าวจำนวน 4,000 ตัน ไปยังประเทศลาว ตามแผนการขององค์การบริหารความร่วมมือระหว่างประเทศของรัฐบาลอเมริกาขณะนั้น เป็นต้น

จากตัวอย่าง เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการควบคุมการขนส่งโดยใช้อำนาจรัฐให้การสนับสนุน ส่วนทางด้านตลาด "กลุ่มราชครุ" มีเครือข่ายมากมายนอกเหนือจากการกระจายสินค้า

⁹⁶ จอมพลผิน ชุณหะวัณ, ชีวิตและเหตุการณ์ของจอมพลผิน ชุณหะวัณ, หน้า 100.

ไปยังจังหวัดต่าง ๆ โดยผ่านบริษัทในเครือช่ายอผค. เช่น บ.ลพบุรีผ่านศึก (2492) บ.เพ็ชรบุรี-ผ่านศึก (2492) บ.พิษณุโลกผ่านศึก (2493) บ.นครสวรรค์ผ่านศึก จำกัด (2494) บ.อุดร-ทหารลำคคี (2945) เป็นต้น การมีเครือข่ายมากมายเช่นนี้ทำให้ "กลุ่มราชครู" สามารถขยายบทบาททางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มไปทั่วประเทศ ในด้านอุตสาหกรรมที่สนับสนุนการควบคุมกิจการค้าข้าวของ "กลุ่มราชครู" คือ การสร้างโรงงานผลิตกระดาษเพื่อใช้ในการบรรจุผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งจอมพลผิน ชุณหะวัณได้เสนอโครงการบูรณะเศรษฐกิจภาคอีสาน เพราะจอมพลผินได้รวบรวมโรงสีไว้เป็นจำนวนมาก จึงมีความต้องการกระดาษในราว ๆ 4 ล้านใบเพื่อบรรจุข้าวที่สีแล้ว ส่งให้อผค.จัดตั้งโรงงานทอกระดาษขึ้น นอกจากนี้ "กลุ่มราชครู" ยังได้สิทธิพิเศษแก่บริษัทกระดาษอีสานที่สามารถผลิตและจำหน่ายกระดาษจากโรงงานจอหอ จ.นครราชสีมาให้กับพ่อค้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้โดยตรง (ตามหลักเกณฑ์ของรัฐแล้ว โรงงานจะผลิตกระดาษและส่งไปให้บริษัทปอไทย จำกัด เป็นผู้จำหน่าย) จากการทำ "กลุ่มราชครู" สามารถผูกขาดการขนส่งและควบคุมการตลาดโดยมีบริษัทในความดูแลของตนดำเนินการอยู่นั้นนับเป็นการได้เปรียบของ "กลุ่มราชครู" เมื่อเข้าไปมีบทบาทด้านการลงทุนประกอบกิจกรรมโรงสีข้าว นำไปสู่การลงทุนกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้อง คือ กระดาษ นับเป็นการประกอบการแบบครบวงจรทั้งทางด้านการผลิต การขนส่งและการตลาด ซึ่งการประกอบการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยฐานทางด้านการเงินจากธนาคาร เป็นสำคัญ

ส่วนฐานทางด้านการเงินที่สนับสนุนกิจการค้าข้าวของ "กลุ่มราชครู" นั้น อาศัยความสัมพันธ์กับตระกูลที่มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ คือตระกูลโสมภพานิช ดังจะเห็นได้จากกรณีที่พลตรี ศิริ ลิริโยธินได้เจรจากับนายชิน โสภภพานิชให้นายชิน โสภภพานิช สนับสนุนการตั้งธนาคารของ "กลุ่มราชครู" แต่นายชิน โสภภพานิช ได้กล่าวว่า เป็นการยากสำหรับนักการเมืองที่ไม่มีประสบการณ์ทางด้านการบริหารธนาคาร แต่นายชิน โสภภพานิชได้แนะนำว่าให้ร่วมมือกันระหว่าง "กลุ่มราชครู" กับกลุ่มเอเชียทรัสต์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับธนาคารกรุงเทพฯ ในที่สุดทางธนาคารกรุงเทพฯได้เชิญพลตรี ศิริ ลิริโยธิน เป็นประธานกรรมการและพลตรีประมาธ อติเรกสาร เป็นกรรมการบริหาร ซึ่งผลจากการร่วมมือกันนี้ พลตรี ศิริ ลิริโยธิน ได้หาเงินทุนจำนวน 30 ล้านบาท ไปเพิ่มทุนให้กับธนาคารกรุงเทพฯ ทำให้ธนาคารกรุงเทพฯ มีทุนเพิ่มจาก 20 ล้านบาท เป็น 50 ล้านบาท ส่งผลให้ธนาคารกรุงเทพฯ เป็นธนาคารที่ใหญ่ที่สุด

ในขณะนั้นและธนาคารกรุงเทพ ซึ่งเป็นฐานทางด้านการเงินในการส่งออกข้าว⁹⁷ โดยพลตรี ศิริ ลิริโยธิน เป็นผู้ดำเนินการเจรจาทำสัญญาการค้าและได้เสนอให้เปิดสาขาของธนาคารกรุงเทพขึ้นที่ญี่ปุ่น เพราะญี่ปุ่นเป็นตลาดค้าข้าวที่สำคัญของไทยในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง⁹⁸ จากการที่ธนาคารกรุงเทพ เป็นฐานทางด้านการเงินในการส่งออกข้าวนี้เอง ส่งผลให้ธนาคารกรุงเทพ มีส่วนแบ่งจากการวางเงินมัดจำค่าข้าวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จาก 5.2 % ในพ.ศ. 2493 เป็น 9.4 % ในพ.ศ. 2498⁹⁹

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า "กลุ่มราชครู" สามารถเข้าไปมีบทบาทในอุตสาหกรรมค้าข้าวได้อย่างครบวงจร โดยวางอยู่บนพื้นฐานของการใช้อำนาจรัฐสนับสนุนให้เกิดการค้าแบบผูกขาดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการควบคุมโรงสี 132 แห่ง ผูกขาดการขนส่ง ขยายเครือข่ายทางด้าน การตลาดไปทั่วประเทศ และมีฐานทางด้านการเงินที่อาศัยความสัมพันธ์กับตระกูลที่มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ การเข้าไปควบคุมการค้าข้าวอย่างสมบูรณ์แบบนี้เอง ที่ทำให้ "กลุ่มราชครู" มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจมากในทศวรรษ 2490

บทบาททางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มทหาร" สี่เสา เทเวศร์ในทศวรรษ 2490

ในช่วงทศวรรษ 2490 "กลุ่มทหาร" สี่เสา เทเวศร์ยังไม่มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจที่เด่นชัดนัก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะ "กลุ่มทหาร" สี่เสา เทเวศร์ไม่ได้คุมกิจการค้าที่สำคัญ เช่น ข้าว (ดังได้กล่าวไปแล้ว) หรือสินค้าหลักประเภทอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ก็ยังปรากฏบทบาททางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มทหาร" สี่เสา เทเวศร์อยู่โดยพิจารณาจากการที่ "กลุ่มทหาร" สี่เสา เทเวศร์ เข้าไปเป็นกรรมการในบริษัทต่าง ๆ ในสองลักษณะคือ ลักษณะแรกเป็นการตั้งบริษัทร่วมกับ "กลุ่มราชครู" ดังจะเห็นได้จากบริษัทภาคพาณิชย์กรรมมีบริษัทที่ทั้งสองกลุ่มเป็น

⁹⁷ Suehiro Akira, Capital Accumulation in Thailand 1855-1985, p. 171.

⁹⁸ พรรณี บัวเล็ก, วิเคราะห์นโยบายทุนธนาคารพาณิชย์..., หน้า 115.

⁹⁹ Suehiro Akira, Capital Accumulation in Thailand 1855-1985, p. 171.

กรรมการร่วมกันอยู่ 13 บริษัท เช่น บริษัทศรีราชา จำกัด (2491) บริษัทสหยานยนต์ไทย (2492) บริษัทไทยโกลด์ทรัพย์ จำกัด (2493) บริษัทสยามเคอรัลการ์ (2496) เป็นต้น¹⁰⁰ (โปรดดูตารางที่ 29 และรายละเอียดในภาคผนวก) ส่วนบริษัทภาคการเงิน-การธนาคาร และภาคอุตสาหกรรมมีเพียงอย่างละ 1 บริษัทเท่านั้น คือ บริษัทไทยคอมเมอร์เชียลเทรด จำกัด (2495) และ บริษัทน้ำตาลสุพรรณบุรี จำกัด (2499)¹⁰¹

ส่วนลักษณะที่ล่องคือการจัดบริษัทส่วนตัวซึ่ง "กลุ่มทหาร" สี่เส้า เทเวศร์จะเน้นการประกอบกิจการภาคพาณิชย์กรรมมาก ดังจะเห็นได้จากการจัดบริษัทเป็นจำนวนถึง 28 บริษัทในระหว่างพ.ศ. 2491-2500 เช่น บริษัทสหโยธิน จำกัด (2491) บริษัทรัชต์ศิลา จำกัด (2494) บริษัททหารอยุธยา จำกัด (2494) เป็นต้น (โปรดดูรายละเอียดจากตารางที่ 30 และภาคผนวก) ส่วนภาคการเงิน-การธนาคารมีเพียง 2 บริษัท คือ ธนาคารแหลมทอง (2492) และธนาคารทหารไทย (2499) และท้ายสุดคือภาคการอุตสาหกรรมมีจำนวน 4 บริษัท คือ บริษัทไฟฟ้าไทย-คอร์ปอเรชั่น จำกัด (2492) บริษัทสมุทรสินอุตสาหกรรม จำกัด (2496) บริษัทปอร์ซเลนไทย จำกัด (2498) บริษัทเหมืองแร่บุรพา เคอรัลกิจ จำกัด (2500)¹⁰²

จากตารางที่ 29 และ 30 จะเห็นได้ว่า "กลุ่มทหาร" สี่เส้า เทเวศร์ จะสนใจในกิจการภาคพาณิชย์กรรมมากเช่นเดียวกับ "กลุ่มทหาร" ช้อยราชครู สาเหตุเป็นเพราะภาคพาณิชย์กรรมเป็นส่วนที่เกี่ยวกับการค้าขายสินค้าที่จำเป็นสำหรับการครองชีพของมนุษย์และเป็นลักษณะของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในรูปการผูกขาดการจำหน่ายสินค้าได้ง่าย รวมถึงเป็นสินค้าที่ประชาชนต้องการอุปโภคบริโภคภายใต้สภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนั้นจึงเป็นที่นิยมของการลงทุน นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตบางประการคือ ในพ.ศ. 2497 จะไม่มีการร่วมมือกันระหว่าง "กลุ่มทหาร" ล่องกลุ่มและในปีเดียวกันนี้เอง "กลุ่มทหาร" สี่เส้า เทเวศร์จะหันไปตั้งบริษัทส่วนตัวมากขึ้น ซึ่งสาเหตุเป็นเพราะในพ.ศ. 2497 พลเอกสฤษดิ์ ณะรัชต์ ได้เลื่อนตำแหน่งทางการทหารเป็นผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีบทบาทและคุมกำลังของกองทัพ จึงทำให้ "กลุ่มทหาร" สี่เส้า เทเวศร์มีบทบาททางการเมืองมากขึ้นตามไปด้วย และการมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจจะต้องสัมพันธ์กับอำนาจทางการเมืองจึงทำให้ในพ.ศ. 2497 "กลุ่มทหาร" สี่เส้า เทเวศร์หันไปตั้งบริษัทส่วนตัวมากขึ้น

¹⁰⁰ "ประกาศกรมทะเบียนการค้า" กระทรวงพาณิชย์ ใน ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2491-2500.

¹⁰¹ "ประกาศกรมทะเบียนการค้า" กระทรวงพาณิชย์ ใน ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2495, 2499

¹⁰² "ประกาศกรมทะเบียนการค้า" กระทรวงพาณิชย์ ใน ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2492, 2496

ตารางที่ 29

แสดงถึงจำนวนบริษัทภาคพาณิชย์ที่เป็นการร่วมมือกันระหว่าง
"กลุ่มราชครู" กับ "กลุ่มสี่เสาเทเวศร์"

พ.ศ.	จำนวน
2491	1
2492	2
2493	2
2494	-
2495	1
2496	2
2497	-
2498	2
2499	2
2500	1
รวม	13

ที่มา : ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2491-2500 (โปรดดูอักษร P₃ ในภาคผนวก)

ตารางที่ 30

แสดงจำนวนบริษัทภาคพาณิชย์ของ "กลุ่มสี่เสาเทเวศร์"

(พ.ศ. 2491-2500)

พ.ศ.	จำนวน
2491	3
2492	1
2493	-
2494	4
2495	2
2496	3
2497	6
2498	5
2499	2
2500	2
รวม	28

ที่มา : ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2491-2500 (โปรดดูอักษร P₂ ในภาคผนวก)

นอกจากการตั้งบริษัทต่าง ๆ จะบ่งบอกถึงบทบาททางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มทหาร" สีเลา เทเวศร์แล้ว การมีความสัมพันธ์กับตระกูลที่มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจก็สามารถอธิบายให้เห็นภาพของฐานทางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มสีเลา เทเวศร์" ได้เช่นกัน ตระกูลแรกคือ ตระกูลมหาคุณ ตระกูลนี้มีแกนนำคนสำคัญคือนายสีหัท มหาคุณ ธุรกิจของกลุ่มนี้เป็นธุรกิจเกี่ยวกับการเงินโดยไม่ได้ร่วมลงทุนกับนายทุนคนอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ตระกูลมหาคุณได้ดำเนินการทางเศรษฐกิจในลักษณะเดียวกับนายทุนชาวอื่น ๆ คือ สร้างความสัมพันธ์กับ "กลุ่มทหาร" สีเลา-เทเวศร์ ดังจะเห็นได้จากบริษัทเงินทุนประกันภัย จำกัด เขียวพลตรีกฤษณ์ สีวะระ และพลตรี ประภาส จารุเสถียร เป็นกรรมการบริษัทในพ.ศ. 2496¹⁰³ นอกจากนี้มีนายสีหัท มหาคุณ ยังตั้งบริษัทที่เป็นฐานอำนาจทางเศรษฐกิจและแหล่งผลประโยชน์ของ "กลุ่มทหาร" สีเลา เทเวศร์ คือ บริษัทบางกอกเดินเรือและการค้า จำกัด (2494) มีกรรมการตั้งนี้ พล.ท. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.อ. ประภาส จารุเสถียร นายโชติ คุณะเกษม สีหัท มหาคุณ เป็นต้น¹⁰⁴

ตระกูลกรรมสิทธิ์ก็เป็นอีกตระกูลหนึ่งที่แสวงหาความร่วมมือกับ "กลุ่มทหาร" สีเลา-เทเวศร์ เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของตนเอง ดังจะเห็นได้จากในพ.ศ. 2489 ตระกูลกรรมสิทธิ์ได้ตั้งบริษัทจ่ารุ จำกัด ซึ่งเป็นธุรกิจประเภทการบริการและผลิตสินค้าโดยมีจุดประสงค์ในการจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูปและรับตัดผม กรรมการชุดแรกได้แก่ นายเทียนสิทธิ์ กรรมสิทธิ์ นางล้วน กรรมสิทธิ์และนางจ่ารุ บุนนาค เป็นต้น บริษัทจ่ารุ จำกัดได้ดำเนินการมาจนกระทั่งถึงพ.ศ. 2495 จึงได้เปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานของบริษัทใหม่ กล่าวคือ บริษัทได้หันมา เป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ เทียบแห่งประเทศอิตาลีและรถยนต์ชนิดอื่น ๆ ของสหรัฐฯ และฝรั่ง เค็ล ในการดำเนินงานเพื่อให้ได้ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ของบริษัทต่างประเทศ บริษัทจ่ารุ จำกัด ได้อาศัยความช่วยเหลือจากข้าราชการจำนวนหลายนายและจากรายงานการประชุมใน พ.ศ. 2495 ได้มีการเปลี่ยนแปลงกรรมการบริษัท โดยเพิ่มกรรมการที่เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และข้าราชการที่กำส้งทรงอิทธิพลทางการเมืองมาร่วมด้วย เช่น พล.ต. ประภาส จารุเสถียร

¹⁰³ Suehiro Akira, Capital Accumulation in Thailand 1855-1985, p. 172.

¹⁰⁴ สังคิต พิริยะรังสรรค์, ทุนนิยมขุนนางไทย พ.ศ. 2475-2503, หน้า 436, 439.

พล.ท.บัญญัติ เทพหัสดินทร พล.ร.ท.หลวงชำนาญอรุณฤกษ์ เป็นต้น¹⁰⁵

ตระกูลสุดท้ายคือตระกูลล่าซา ซึ่งเป็นตระกูลที่ประกอบธุรกิจทางการเงิน-การธนาคาร การประกันภัยและหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ตระกูลล่าซาได้มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับ "กลุ่มทหาร" สีเล่า เทเวศร์ โดยเชียวพ.ต.ประภาส จารุเสถียร เป็นกรรมการในบริษัทคลังสินค้าแม่น้ำประกันภัย จำกัด ในพ.ศ. 2492 และเชียวพ.อ.ถนอม กิตติขจร เป็นกรรมการในธนาคารกสิกรไทยในพ.ศ. 2493 เป็นต้น¹⁰⁶

เมื่อพิจารณาจากการตั้งบริษัทของ "กลุ่มราชครู" และ "กลุ่มทหาร" สีเล่า เทเวศร์ แล้วอาจประเมินบทบาททางด้านเศรษฐกิจอย่างกว้าง ๆ ของ "กลุ่มทหาร" สีเล่า เทเวศร์ ในช่วงทศวรรษ 2490 ได้ว่า "กลุ่มทหาร" สีเล่า เทเวศร์ ยังมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจไม่มากนัก เมื่อเทียบกับ "กลุ่มราชครู" เพราะจำนวนบริษัทการค้าของ "กลุ่มราชครู" มีจำนวนถึง 230 บริษัท ในขณะที่ "กลุ่มทหาร" สีเล่า เทเวศร์มีเพียง 28 บริษัท ส่วนภาคการเงิน การธนาคาร "กลุ่มราชครู" มีถึง 14 บริษัท ในขณะที่ "กลุ่มทหาร" สีเล่า เทเวศร์มีเพียง 2 บริษัท และภาคการอุตสาหกรรม "กลุ่มราชครู" มี 18 บริษัท ในขณะที่ "กลุ่มทหาร" สีเล่า เทเวศร์มีเพียง 4 บริษัทเท่านั้น อาจวิเคราะห์ได้ดังนี้

การที่จะเข้ามามีบทบาททางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มทหาร" ได้นั้นจะต้องมีอำนาจทางการเมืองสนับสนุน ดังจะเห็นได้จากการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มทหาร" ขอยราชครูที่ใช้อำนาจทางการเมืองสนับสนุนในกิจการของตน (ดังได้กล่าวไปแล้วในรายละเอียดข้างต้น) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อำนาจทางการเมืองนั้นมีความสำคัญต่อการมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น ในตอนต้นทศวรรษ 2490 พ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ อยู่ในระหว่างการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองโดยรายละเอียดจากตารางที่ 31 จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองกับการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มทหาร" สีเล่า เทเวศร์ ระหว่าง พ.ศ. 2490-2500

¹⁰⁵ สังคิต พิริยะรังสรรค์, ทุนนิยมชนนางไทย พ.ศ. 2475-2503, หน้า 257-260.

¹⁰⁶ พรรณี บัวเล็ก, วิเคราะห์นายทุนธนาคารพาณิชย์..., หน้า 102.

ตารางที่ 31

ความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองกับการดำเนินกิจการทางด้านเศรษฐกิจ

ของพ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในระหว่างพ.ศ. 2490-2500

พ.ศ.	ตำแหน่งทางการทหารและการเมือง	บริษัทที่มีชื่อเป็นกรรมการ
ก่อนพ.ศ. 2490	ผู้บังคับกรมทหารราบที่ 1	
9 พ.ย. 2490	รักษาการผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 1	
2 ก.พ. 2491	ผู้บัญชาการกองพลที่ 1 รักษาพระองค์	บ.สหโยธิน จำกัด บ. ภาพยนตร์- เจตนากร จำกัด บ. ข้าราชการ จำกัด
28 ก.พ. 2492	แม่ทัพกองทัพที่ 1 และรักษาราชการ ผู้บัญชาการกองพลที่ 1 รักษาพระองค์	บ. ไฟฟ้าไทยคอร์ปอเรชั่น จำกัด ธนาคารแหลมทอง จำกัด บ.บวรมิตร จำกัด
7 ก.ค. 2493	ผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ 1 และผู้บัญชา- การมณฑลทหารบกที่ 1 และผู้บังคับการ จังหวัดทหารบกกรุงเทพฯ	-
11 ส.ค. 2493	แม่ทัพกองทัพที่ 1 และผู้บัญชาการภาค ทหารบกที่ 1	-
2 มิ.ย. 2494	ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกและรักษาราชการ แม่ทัพกองทัพที่ 1 และผู้บัญชาการภาค ทหารบกที่ 1	บ. ยุคลธร จำกัด บ. ทหารอยุธยา จำกัด บ. รัชตศิลา จำกัด บ. รัชต- บริการเดินเรือ จำกัด
8 ธ.ค. 2494	รัฐมนตรีช่วยกระทรวงกลาโหม	
8 เม.ย. 2495	รองผู้บัญชาการทหารบกและรักษาราชการ แม่ทัพกองทัพที่ 1 และรองผู้บัญชาการ ภาคทหารบกที่ 1	บ. รัษฎะไทย จำกัด บ. 72 จำกัด
2496	รองผู้บัญชาการทหารบกและรักษาราชการ แม่ทัพกองทัพที่ 1 และรองผู้บัญชาการ ภาคทหารบกที่ 1	บ. ไม้ขีดไทย จำกัด บ. รัชตสากล- การค้า จำกัด บ. สุมทรสินอุตสาหกรรม จำกัด บ. ศสังสินค้ารัษฎะ จำกัด

ตารางที่ 31 (ต่อ)

พ.ศ.	ตำแหน่งทางการทหารและการเมือง	บริษัทที่มีชื่อเป็นกรรมการ
23 มี.ย. 2497	ผู้บัญชาการทหารบก	บ.ลาภอุดม จำกัด บ.พลอิศรวัฒน์ จำกัด บ.ศรีวิไล จำกัด บ.บางกอกการประปา จำกัด บ.ขนส่งพลอิศรวัฒน์ จำกัด บ.ก่อสร้างมหาดไทย จำกัด
2498	ผู้บัญชาการทหารบก	บ.สหจตุรกิจ จำกัด บ.บางกอกขนส่ง จำกัด บ.จารุพัฒน์ จำกัด บ.เกียรติยศ จำกัด บ.คิงส์โภชนา ไนทส์คลับ จำกัด บ.ปอร์ชเลนไทย จำกัด
2499	ผู้บัญชาการทหารบก	บ.จารุ-จาริตต์ จำกัด บ.เอ็กซ์พอร์ต- อิมพอร์ตแห่งประเทศไทย บ.ธนาคารทหารไทย จำกัด
31 มี.ค. 2500	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม	บ.เหมืองแร่บูรพา เศรษฐกิจ บ.กรุงเทพสรรพกิจ จำกัด บ.สหสามัคคีขนถ่ายและบรรทุกสินค้า จำกัด

ที่มา : เล็กชัย สันนิมาธร , กองทัพกับประเทศไทย , หน้า 71-73 . และ เล็กชัย สันนิมาธร ,
พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ-ทหาร "หนัก" ประชาธิปไตย , หน้า 115-116 , 227 ,
และราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2490-2500 .

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าในทศวรรษ 2490 จอมพลสฤษดิ์ รัชชต์ กำลังอยู่ในระหว่างการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง ซึ่งทำให้บทบาททางด้านเศรษฐกิจยังเป็นรอง "กลุ่มทหาร" ช่อยราชครุอยู่ อย่างไรก็ตาม การร่วมมือกันตั้งบริษัทของ "กลุ่มราชครุ" กับ "กลุ่มสี่เสา เทเวศร์" แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจก่อนหน้านี้ที่มีความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแข่งขันทางการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งต่อมาความขัดแย้งได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นจนเกิดเป็นกบฏรัฐประหาร พ.ศ. 2500 ส่งผลให้ทั้งสองกลุ่มไม่อาจประสานประโยชน์ต่อไปได้อีก ซึ่งทำให้ "กลุ่มสี่เสา เทเวศร์" ขึ้นมามีบทบาททางด้านเศรษฐกิจอย่างมาก หลัง พ.ศ. 2500¹⁰⁷

การแข่งขันทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่าง "กลุ่มราชครุ" กับ "กลุ่มสี่เสา เทเวศร์"

ในตอนต้นทศวรรษ 2490 ความสัมพันธ์ระหว่าง "กลุ่มราชครุ" กับ "กลุ่มสี่เสา เทเวศร์" ยังเป็นไปด้วยดีมีการร่วมมือในทางการเมืองปรากฏให้เห็นอย่างสม่ำเสมอ เช่น การปราบกบฏเล่าเนื้อขาว (2491) กบฏวังหลวง (2492) กบฏแมนฮัตตัน (2494) กบฏสันติภาพ (2495) ขบวนการกู้ชาติ (2495) เป็นต้น¹⁰⁸ นอกจากการปราบกบฏต่าง ๆ แล้ว ทั้งสองกลุ่มยังร่วมมือกันทำรัฐประหารเจียบในพ.ศ. 2494 ด้วย

นอกจากจะมีความร่วมมือกันทางการเมืองแล้ว ทั้งสองกลุ่มยังมีความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจด้วย ดังจะเห็นได้จากมีบริษัทภาคพิเศษที่ยกกรรมที่มี "กลุ่มราชครุ" และ "กลุ่มสี่เสา-เทเวศร์" เป็นกรรมการร่วมกันจำนวน 13 บริษัท ภาคการเงิน-การธนาคาร จำนวน 1 บริษัท คือบริษัทไทยคอมเมอ์เชียลเทรด จำกัด ภาคอุตสาหกรรมจำนวน 1 บริษัท คือบริษัทน้ำตาล-สุพรรณบุรี จำกัด แต่ความร่วมมือกันของทั้งสองกลุ่มเริ่มปรากฏร่องรอยของความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแข่งขันทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งจะส่งผลต่อฐานทางด้านเศรษฐกิจและบทบาททางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มราชครุ" ในอนาคต

¹⁰⁷ โปรดดูรายละเอียดจากวิทยานิพนธ์ของ อุกฤษณ์ ปัทมานันท์ เรื่อง "สหรัฐอเมริกา กับนโยบายเศรษฐกิจไทย (1960-1970)". สัมภาษณ์ นายระวีร์ สรรค์, บรรณาธิการ, การขยายตัวของระบบทุนนิยมในประเทศไทย (พ.ศ. 2488-ปัจจุบัน), Suehiro Akira, Capital Accumulation in Thailand (1855-1985) เป็นต้น.

¹⁰⁸ สุราษฎร์ ยัมประเสริฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมือง...", บทที่ 4-5.

การแข่งขันดังกล่าวเริ่มจากการที่ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ พยายามที่จะสร้างอำนาจทางการเมือง โดยการทำการค้าฝิ่นอย่างหนักเพื่อที่จะได้เงินมา "หล่อลื่น" กลไกทางการเมืองของตน¹⁰⁹ กรมตำรวจภายใต้การบังคับบัญชาของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วเพราะ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ต้องการที่จะสร้างฐานอำนาจหนึ่งขึ้น นอกขอบข่ายของกองทัพบก บริวารของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ที่เรียกตัวเองว่า "อัศวิน" ก็ทำงานที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมและช่วยก่อตั้ง "รัฐตำรวจ" (Police State) ขึ้น¹¹⁰ สหรัฐฯ เองก็เป็นผู้ที่สนับสนุน พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ โดยส่งรถถัง รถหุ้มเกราะ เครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ เรือและอาวุธปืนที่ทันสมัยให้กรมตำรวจ นอกจากนี้ กรมตำรวจมีกองพลร่มของตนเอง มีโรงเรียนฝึกพลร่มแห่งหนึ่งในประเทศและแหล่งความช่วยเหลืออีกแห่งหนึ่งคือ CIA ร่วมกับบริษัท ซี - ซีพพลาย ซึ่งฝึกตำรวจไทยในด้านศิลปะของการต่อสู้แบบกองโจร¹¹¹ การพยายามสร้างอำนาจทางการเมืองของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ นั้น จอมพลป.พิบูลสงคราม ทราบดีจึงสนับสนุนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพื่อมาคานอำนาจกับจอมพลผิน ชุณหะวัณ และ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ โดยการเลื่อนขั้นให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้จากช่วงระยะเวลาแปดปีของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2490 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับตำแหน่งเป็นจอมพลเมื่ออายุ 47 ปี ดังนั้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงเป็นจอมพลที่มีอายุน้อยที่สุด นับตั้งแต่ยุคหลัง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา และในช่วงระยะเวลาที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นพลเรือโทและพลอากาศตรีใน พ.ศ. 2495 ต่อมาใน พ.ศ. 2498 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับตำแหน่งเป็นพลเรือเอกและพลอากาศเอก นอกจากตำแหน่งทางทหารแล้ว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานสลากกินแบ่งของรัฐบาล และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม¹¹² การสนับสนุนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม

¹⁰⁹ ทักษิณ เจริญธรรม, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 104.

¹¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

¹¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 107-108.

¹¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 117-119.

เท่ากับ เป็นการทำให้ เกิดการเผชิญหน้ากันระหว่างจอมพลสฤษดิ์ รัชชชิต และพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น

การแย่งชันระหว่าง "กลุ่มราชครู" และ "กลุ่มสี่เสาเทเวศร์" ได้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง ในพ.ศ. 2495 เมื่อทั้งสองกลุ่มก้าวขึ้นมามีอำนาจเทียบเคียงกันโดยที่ "กลุ่มราชครู" สามารถคุมกำลังทาง เศรษฐกิจในกระทรวง เศรษฐกิจได้ และสามารถคุมกระทรวงมหาดไทยและคุมกำลังในกองทัพบก แต่ในปีเดียวกันนี้เอง จอมพลสฤษดิ์ รัชชชิตก็ก้าวขึ้นมา เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงกลา โหมและมีแหล่ง เงินทุนสำคัญจากการดำรงตำแหน่ง ประธานกรรมการอำนวยการ สลากกินแบ่งรัฐบาล ในปีนั้นเองจอมพลสฤษดิ์ รัชชชิตได้แสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อ "กลุ่มราชครู" ทั้งนี้ โดยปฏิเสธข้อเสนอนของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ที่ต้องการให้ทหารสนับสนุนให้จอมพลผิน ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป จอมพลสฤษดิ์ รัชชชิตได้จัดประชุมทหารกลุ่มหนึ่ง เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2495 เป็นการเฉพาะโดยไม่ได้เชิญพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และได้ตกลงกันว่าให้ทหารกลุ่มนี้ปฏิเสธข้อเสนอนี้เสียและจอมพลสฤษดิ์ รัชชชิต ได้กล่าววาทที่ประชุมแห่งนี้ว่า "ให้ทุกคนรักษาความลับที่พูดกันไว้และให้สิ่งตัวแทนไปติดต่อกับผู้นำทหารในลุ่มภูมิภาคด้วย..."¹¹³

ต่อมัจอมพลสฤษดิ์ รัชชชิต ได้สนับสนุนให้นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ ตั้งพรรคสหภูมิขึ้น มาอย่างลับ ๆ ซึ่งจะ เป็นพรรคฝ่ายค้านล้มล้างพรรคเสรีมนังคศิลาอันเป็นพรรครัฐบาล พรรคสหภูมินี้จัดทะเบียนเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2500 โดยมีนายสงวน สันทรสาธา น้องชายต่างบิดาของจอมพลสฤษดิ์ รัชชชิต¹¹⁴ เป็นเลขาธิการพรรคและอาศัยเงินทุนจากกองสลากกินแบ่งรัฐบาล ทางรัฐบาลสั่งตัดการตัดเงินทุนของพรรคสหภูมิโดยจัดประชุมคณะรัฐมนตรีโดยด่วนในวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2500 (จอมพลสฤษดิ์ รัชชชิต ไม่ได้เข้าประชุม) และมีมติให้คนของจอมพลสฤษดิ์ รัชชชิต คือ นายศ อิศร โภมาลุต เลื่อนจากตำแหน่งหัวหน้ากองคลัง เป็นผู้อำนวยการกองคลัง กองสลากกินแบ่งรัฐบาลและเอาคนของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์

¹¹³ อุกฤษณ์ ปัทมานันท์, "สหรัฐอเมริกา กับนโยบายเศรษฐกิจไทย (1960-1970)", หน้า 58.

¹¹⁴ เฉลิม มลิลลา, "รัฐประหาร พ.ศ. 2500 ในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 142.

คือนายปุ่น จาติกวณิช มาดำรงตำแหน่งแทนและให้มีหน้าที่ดูแลการเงินแทนนายสงวน สันทรสาธา ซึ่งดำรงตำแหน่ง เลขานุการทั่วไป เพื่อกันมิให้จอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ นำเงินกองสลากกินแบ่ง มาใช้สนับสนุนการดำเนินงานของพรรคสหภูมิ¹¹⁵

วิธีการทำลายฐานอำนาจทางการเงินของจอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ เหล่านี้ทำให้ จอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ ไม่พอใจซึ่งต่อมาได้กลายเป็นชนวนจุดระเบิดความขัดแย้งระหว่างสองกลุ่ม ให้แตกหักลงไปถึง เกิดการปฏิวัติขึ้นในวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 นับแต่นั้นมา "กลุ่มราชครู" ก็ได้หมดบทบาทลงในทางด้านการเมือง ส่วนจอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ ก็เป็นผู้กุมอำนาจรัฐเด็ดขาด เป็นต้นมา

ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่าง "กลุ่มราชครู" กับ "กลุ่มสี่เสาเทเวศร์" ส่งผลต่อ ฐานทางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มราชครู" บางส่วน เช่น ธนาคารกรุงเทพฯ หนังสือพิมพ์สารเสรี ได้โจมตีเปิดโปงพฤติกรรมต่าง ๆ ของ "กลุ่มราชครู" โดยเรื่องที่เกี่ยวข้องถึง "โสภณทนิช" มี อยู่ 3 เรื่องด้วยกัน คือ เรื่องฝิ่นเถื่อน การค้าแบงก์ปลอม และทองคำเถื่อน โดยหนังสือพิมพ์ ดังกล่าวได้กล่าวว่ พล.ต.ต.เผ่า ศรียานนท์ คำฝิ่นเถื่อนด้วยทองคำแท่ง และการนำฝิ่นนั้น เข้าประเทศโดยการทำให้เป็นให้รางวัลนำจับฝิ่นเถื่อนรายนี้โดยให้รางวัลนำจับผ่านธนาคารกรุงเทพฯ เป็นจำนวน 27 ล้านบาท และใช้เงินของธนาคารในการจ่ายค่าสินบนนำจับ ทำให้ธนาคารขาด เงินหมุนเวียนต้องอาศัยการพิมพ์ธนบัตรปลอมเข้าคำนวณการเงินของธนาคารไว้¹¹⁶ ส่วนเรื่องของการค้าแบงก์ปลอม หนังสือพิมพ์สารเสรีฉบับวันที่ 26 ตุลาคม 2498 ได้ลงข่าวเรื่องแบงก์ร้อย-ปลอมกำลังระบาดในประเทศและแบงก์ร้อยปลอมนี้เคยมีบทบาทในการซื้อขายฝิ่นรายใหญ่อยู่ หลายครั้ง ตัวการใหญ่ในเรื่องนี้คือพ่อค้านักธุรกิจมีชื่อ แต่เป็นคนจีนที่เปลี่ยนชื่อเป็นไทย ๆ มีความสัมพันธ์อยู่กับธนาคารและการค้าฝิ่นรายใหญ่ ๆ ด้วย¹¹⁷ จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งระหว่าง "กลุ่มราชครู" กับ "กลุ่มทหาร" สี่เสาเทเวศร์ ส่งผลต่อตัวนายชิน โสภณทนิช ในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างฐานทางเศรษฐกิจให้กับ "กลุ่มราชครู" โดย

¹¹⁵ อุกฤษณ์ ปัทมานันท์, "สหรัฐอเมริกา กับนโยบายเศรษฐกิจไทย (1960-1970)", หน้า 60.

¹¹⁶ พระณี บัวเล็ก, วิเคราะห์นายทุนธนาคารพาณิชย์..., หน้า 128.

¹¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

นายชิน โสภณพานิชและธนาคารกรุงเทพ ตกเป็นเป้าหมายการโจมตีของทางฝ่าย "กลุ่มสี่เสาเทเวศร์" ด้วย เมื่อจอมพลสฤษดิ์ รัชชชิต ย้ายครองอำนาจในพ.ศ. 2500 นายชิน-โสภณพานิช จึงต้องลี้ภัยการเมืองไปอยู่ฮ่องกง¹¹⁸

อย่างไรก็ตาม "กลุ่มราชครุ" ก็ยังมีบทบาทอยู่บ้างถึงแม้จะไม่ได้เป็นผู้นำทาง เศรษฐกิจอย่างแต่ก่อน ดังจะเห็นได้จากบทบาทของพลตรีประมาณ อติเรกสาร ที่สามารถประกอบการทางเศรษฐกิจอยู่ได้ ดังความของบันทึกส่วนตัวของพลตรีประมาณ อติเรกสาร ตอนหนึ่งว่า

"...16กันยายน 2500 รัฐบาลจอมพล.พิบูลสงคราม ได้ถูกจอมพลสฤษดิ์ทำการปฏิวัติ ข้าพเจ้าก็ต้องพ้นจากการเป็นรัฐบาล...ข้าพเจ้า เริ่มเปื้อนหน่วยชีวิตทางการเมือง ซึ่งหาความแน่นอนไม่ได้ บังเอิญได้มีพ่อค้ากลุ่มหนึ่ง เป็นประเภทสิ่งทอคือทอผ้า ชายและในสมัยที่ข้าพเจ้าอยู่กระทรวงอุตสาหกรรมก็ได้เคยช่วยเหลือพวกนี้อยู่ เขาได้พากันมาหาข้าพเจ้าขอให้ข้าพเจ้าร่วมค้าขายด้วย โดยการสั่ง เล้นด้ายจากต่างประเทศเข้ามาให้ ในสมัยนั้นการปั่นด้ายยังมีเพียง 2 โรงก็กระท่อนกระแท่น ทำงานไม่ได้ผล ด้ายไม่พอใช้จำต้องสั่งจากต่างประเทศเข้ามา ข้าพเจ้าอยู่ว่าง ๆ ก็ตกลงรับปากและเริ่มงานที่ถนนเลื้อปามีห้องทำงานทั้ง เก็บด้ายด้วยเพียงคูหา เตียวเล็ก ๆ ทำงานอยู่ได้ประมาณปีเศษก็มีความคิดที่จะสร้างโรงปั่นด้ายขนาด 10,000 แกนขึ้นมาเรื่องปรึกษาคณะกรรมการต่างก็เห็นดีด้วย ข้าพเจ้าจึงได้เริ่มไปดูงานที่ต่าง ๆ และศึกษาวิธีการปั่นด้ายจะทำอย่างไร ศึกษาจากแคตตาล็อกบ้าง ดูงานตามโรงงานบ้าง ผลสุดท้ายก็ขออนุญาตกระทรวงอุตสาหกรรม ก่อตั้งโรงงานขึ้นที่หัวลำโพงบดินดอนเมืองกิจการก็เจริญขึ้นเป็นลำดับ ต่อมาก็ได้มีบริษัทต่าง ๆ เกิดขึ้นหนาตา ข้าพเจ้าจึงได้รวบรวมกันเข้า ก่อตั้งสมาคมอุตสาหกรรมสิ่งทอไทยขึ้น ทำหน้าที่พิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของพวกปั่นด้าย ทอผ้า เมื่อบริษัทได้เจริญขึ้นก็ย้ายที่ทำการมา เข้าตึก บ.ด.ท.อยู่ในระหว่างนี้ก็ได้อำนาจที่ญี่ปุ่นได้เข้ามาติดต่อขอร่วมลงทุนในกิจการต่าง ๆ เช่น การทำผ้าโพลีเอสเตอร์ ทำกระดาษ ทำโซดาไฟ นับว่ากิจการได้แผ่ขยายออกไปมาก..."¹¹⁹

ส่วนพล.จ.ชาติชาย ชุณหะวัณ และครอบครัวถูกส่งไปเป็นอุปทูตไทยประจำสถานเอกอัครราชทูตประจำประเทศอาร์เจนตินา และพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ถูกส่งไปทำนกออยู่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ดังนั้น บทบาททางเศรษฐกิจหลังปี 2500 จึงต้องศึกษาผ่านบทบาทของพลตรีประมาณ อติเรกสาร ดังได้กล่าวไปแล้ว

¹¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 132.

¹¹⁹ ชีวิต ล้วนลุ่มคนร์, พลตรีประมาณ อติเรกสาร : ชีวิตและการต่อสู้ทางการเมือง,

สรุปได้ว่า "กลุ่มทหาร" ได้ยื่นมามีอำนาจทางการเมืองอีกครั้งในนามของคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 อันเนื่องมาจากสภาวการณ์ทางการเมืองที่รัฐบาลพลเรือนพยายามจะลดบทบาทของทหารลง กับสภาวการณ์ทางด้านเศรษฐกิจในเรื่องปัญหาเงินเฟ้อ และการขาดแคลนข้าว คณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ประกอบด้วยกลุ่มคนสำคัญ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มจอมพล ป.พิบูลสงคราม กลุ่มพลโทผิน ชุณหะวัณ และกลุ่ม พ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยกลุ่มพลโทผิน เป็นแกนนำในการริเริ่มทำการรัฐประหาร ส่วนพ.อ.สฤษดิ์ เป็นแกนนำในการคุมกำลังทางทหารซึ่งทำให้ทั้งสองกลุ่มมีบทบาททางการเมืองและเศรษฐกิจในทศวรรษ 2490 และจากการที่กลุ่มจอมพล ป.ไม่ได้เป็นแกนนำสำคัญ นอกจากเป็นบุคคลที่ทหารให้ความเคารพนับถือ ซึ่งทำให้กลุ่มจอมพล ป. ไม่ได้มีบทบาทโดดเด่นมากในระยะดังกล่าว

การที่ "กลุ่มราชครู" เข้าไปมีบทบาททางด้านการเมือง จึงนำไปสู่การมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ เพราะการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจนั้นจำเป็นต้องอาศัยอำนาจทางการเมืองสนับสนุน การข้างต้น นอกเหนือไปจากการร่วมมือกับพ่อค้าชาวจีน ซึ่งทำให้ "กลุ่มราชครู" ได้เปรียบ "กลุ่มสี่เสาเทเวศร์" เพราะในทศวรรษ 2490 "กลุ่มสี่เสาเทเวศร์" อยู่ในระหว่างการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง นอกจากการอาศัยอำนาจทางการเมืองแล้ว การดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจอย่างมีแบบแผน ครบวงจรของ "กลุ่มราชครู" ส่งเสริมให้บทบาททางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มตนกว้างขวางมากขึ้นโดย "กลุ่มราชครู" สามารถเข้าไปมีบทบาทในการผูกขาดการผลิต การขนส่ง การตลาด การเงิน-การธนาคาร ได้อย่างเป็นระบบ ทำให้ "กลุ่มราชครู" มีบทบาทในอุตสาหกรรมที่สำคัญในขณะนั้นคืออุตสาหกรรมข้าว

ในขณะที่ "กลุ่มทหารสี่เสาเทเวศร์" อยู่ในระหว่างการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง และไม่ได้เข้าไปมีบทบาทในอุตสาหกรรมข้าว จึงทำให้บทบาททางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มสี่เสาเทเวศร์" เกิดขึ้นภายหลัง พ.ศ. 2500 อย่างไรก็ตาม ในทศวรรษ 2490 มีหลักฐานปรากฏให้เห็นถึงบทบาททางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มสี่เสาเทเวศร์" ใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการร่วมมือกันด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มราชครู" กับ "กลุ่มสี่เสาเทเวศร์" ส่วนลักษณะที่สองคือการตั้งบริษัทของตนเอง แต่จำนวนบริษัทของ "กลุ่มสี่เสาเทเวศร์" มีความแตกต่างจาก "กลุ่มราชครู" มาก (ดังได้กล่าวไปแล้ว) อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งกันระหว่าง "กลุ่มราชครู" กับ "กลุ่มสี่เสาเทเวศร์"

อันเนื่องมาจากการแข่งขันทางการ เมืองและเศรษฐกิจ นำไปสู่การทำรัฐประหาร 2500 นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ "กลุ่มสี่เสา เทเวศร์" มีบทบาททางด้านการเมืองอย่างสูงสุดและเริ่มเข้าไปมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจผ่านแผนพัฒนา เศรษฐกิจแห่งชาติและพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม ซึ่งจะส่งผลให้เศรษฐกิจไทย เป็น เศรษฐกิจแบบเสรีมากขึ้น โดยการสนับสนุนให้มีการลงทุนของ เอกชนจากต่างประเทศมากขึ้น ดังนั้น รูปแบบของการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจของ "กลุ่มทหาร" หลัง พ.ศ. 2500 จะเปลี่ยนแปลงไป จึง เป็นประเด็นที่น่าจะทำการศึกษาต่อไป